ఆచార్య విభ్రాంతి

రాజనర్తకి కింశుకప్రభ వలయాకార మయూర నృత్యం తిలకించిన సభాస్తారుల హృదయాలన్నీ ఒక్క క్షణంలో క్రొక్కారు మెరుపులై పరుగులు పెట్టాయి!

అర్ధరాత్రి. చైత్రపూర్ణిమ వెన్నెల వెల్లువలో అమరుకదేవభూపతి రాజప్రాసాదమే ఒక రాజహంసలా మెరిసింది. ఆ మహీపతి కింశుకప్రభ నృత్య చాతుర్య భంగిమలన్నీ నిశ్చల దృష్టితో పరిశీలించాడు. ఆ ఆనంద తన్మయతలో క్రమక్రమంగా అతనికి మైమరపే కలిగింది.

రాజ ప్రాసాదం పై అంతస్తు పై అమర్చిన నృత్యమండపంలో రాజవల్లభులయిన సదస్యులందరి దృష్టి క్రమక్రమంగా కింశుకప్రభ లలితహస్త విన్యాసలీలలలో లీనమైపోయింది.

ఆ జవ్వని కాలి అందెల సవ్వడి, మంద్ర మంద్రమైన వీణావేణు మృదంగ ధ్వని, నర్తకి వెనక నిలిచిన నట్టువరాంద్ర తాళనిక్వాణాలు— అన్నీ ఒకే ఒక శ్రుతిలో మారుమ్రోగి సదస్యులందరిని నృత్య తన్మయతలో ముంచెత్తాయి.

అంతలో కింశుకప్రభ నృత్యం పరిసమాప్త మయింది. ముమ్మారు మారుమోగిన మద్దెల ముక్తాయింపుల సందడితో సదస్యులందరు మళ్ళీ ఈ లోకంలో పడ్డారు. వెనువెంటనే సాధువాదాలతో సభాపరిసరాలన్నీ మారుమోగాయి. ఆనాటి నృత్యభంగిమ లనేక విధాలుగా ప్రశంసిస్తూ సభ్యులంతా తిరిగి తమ భవనాలకు వెళ్ళిపోయారు.

అమరుకదేవు డొక దీర్ఘ నిశ్వాసం విడిచి లేచి నిలుచున్నాడు. కింశుకప్రభ వెనువెంటనే అతని సన్నిధికి వెళ్ళి కయిదండ ఇచ్చి నిలబడింది.

అత డంటీ అంటనట్టుగా ఆమె బుజం మీద చెయ్యివేసి తన శయ్యాగారంవైపు నడక సాగించాడు.

ఇంకొక నిమిషంలో వా రిద్దరు శయ్యాగారంలో ప్రవేశించారు. అమరుకదేవు డేదో పరధ్యానంగా ఆలోచిస్తూ తన హంసతూలికా తల్పం

మీద మేను వాల్చాడు. కింశుకప్రభ అతని సరసనే ఆ శయ్యపై ఒయ్యారంగా కూర్చుని అతనివైపు తదేకదృష్టితో చూచింది.

అమరుకదేవుడు నిద్రిస్తున్నాడా? మేలుకునే ఉన్నాడా? ఆమెకా సందేహమే తీరలేదు! అత డర్ధనిమీలిత నేత్రాలతో ఏదో పరధ్యానంగా ఆలోచిస్తూన్నట్టు కనిపించాడు. శయ్యాగారంలోని దీపకాంతి ఆతని అర్ధనిమీలిత నేత్రాంతాలపై ప్రసరించి తళతళ మెరిసింది.

ఒక దీర్ఘ నిశ్శ్వాసం ఆమె పెదవులనుండి వెలువడింది. కింశుకప్రభ తన పార్శ్వంలో ఉన్న మద్యపాత్ర నెమ్మదిగా అమరుకదేవుని పెదవుల కందించింది. అతడు రెండు మూడు గుక్కలు చవిచూచి మళ్ళీ అలాగే శయ్యపై మేను వాల్చాడు. కొంచెంసే పామెవైపు చూచి నెమ్మదిగా ప్రశ్నించాడు:

"నీ వెవరవు?"

ఆత డామెవై పెంతో వింతగా చూచి అలాగే ఆశ్చర్యపోయాడు. కింశుకప్రభ చెక్కిళ్ళపై కన్నీటి బిందువు లొకటొకటిగా దిగజారాయి. కంఠస్వరం గద్గద భారంతో తొణికిసలాడింది.

"అంతటి గాఢానురాగమే ఈ నాటి కీ విధంగా మారిపోయిందే! ఇక నే నెవరినో మీకు తెలుపుడు చేస్తేమాత్రం ప్రయోజన మేమిటి?"

అమరుకదేవు డామె వై పలాగే రెప్పపాటు లేకుండా చూచాడు. ఆమె మళ్ళీ చెప్పింది: "నా పేరు కింశుకప్రభ! ఇప్పటికైనా జ్ఞాపకం వచ్చిందా? న న్నీ విధంగా విస్మరించడం తమకు ధర్మమేనా?"

"కింశుకప్రభా! ఎవరు? నీవా? ఇంతగా మారిపోయావేమి? నిన్న తిన్నగా గుర్తించలేక పోయాను సుమా!"

అమరుకదేవ భూపతి నిద్రాభార సూచకంగా, లీలగా ఆవలించాడు. కింశుకప్రభ అది గ్రహించింది. దానితో ఆమెఆత్మాభిమానాని కొక పెద్ద దెబ్బ తగిలింది:

"నిరంతర నృత్యగాన వినోదాలతో తా మెంతో అలిసినట్టున్నారు. సెలవైతే తిరిగి మరి ఒకమారు తమ దర్శనం చేసుకుంటాను. పాదదాసి విషయం ఈ మాత్రమైనా జ్ఞప్తికి రావడం నిజంగా నా పూర్వజన్మ పుణ్య విశేష ఫలితమే!"

కింశుకప్రభ తన కన్నీ రతనికి కనబడనీయకుండా ముఖం మరి ఒక పక్కకు తిప్పివేసి నెమ్మదిగా అక్కడినించి వెళ్ళిపోయింది.

ఆమె విషయం జ్ఞాపకం చేసుకోవాలని అమరుకదేవు డెన్నో విధాల ప్రయత్నించాడు. ఎంతసేపటికీ అతని కామె విషయమే స్మరణకు రాలేదు!

"రే పంతఃపుర పరిచారికల నెవరినైనా ప్రశ్నిస్తే ఈ విషయం ఇట్టే తేలిపోతుంది! దీనికోసం ఇంత మథన ఎందుకు?"

అని లోలోపలే సమాధాన పడ్డాడు. కాని అతని నా జిజ్ఞాస అలాగే పుండు సలిపినట్టు సలిపింది. కాని ఎంతసేపటికీ అతని కా విషయం అంతు దొరకలేదు.

కింశుకప్రభ ఆనాడు నృత్యం చేసిన నర్తకీమణులందరికన్నా రూపసి. నృత్యగాన విద్యలలో సాటిలేని నెరజాణ. నృత్యావసానంలో అతనికి కయిదండ ఇచ్చే మిషతో తనకు తానై కోరివచ్చి అతనిదగ్గిర తన గోడంతా వెళ్ళబోసుకున్నది. అయినా అతని కామె ఎవరో గుర్తుకు రాలేదు!

అమరుకదేవుడు మద్యపాత్రలో మిగిలిన మద్యం అంతా ఒక్క చుక్కైనా మిగలకుండా ఒక్క గుక్కలో తాగివేసి, మళ్ళీ జిజ్ఞాసలో పడ్డాడు. అతని కేమీ గుర్తు రాలేదు.

అతని దృష్టి పక్కనే తెరిచిఉన్న గవాక్షంగుండా విశాలా నగరం వైపు తిరిగింది. నగర రాజవీథులన్నీ పాలవెన్నెలవెల్లువలో తల మునకలైనాయి. ఆ అతిలోక సౌందర్యం నిశ్చల దృష్టితో చూచిన అతనికి మరి కొంత సేపటికి కొంచెం మగత నిద్ర పట్టింది. ఇంకా కొంత సేపటికి గాఢ నిద్రాభారంలో మైమరచిన అతని నేత్రా లప్రయత్నంగా మూసుకొన్నాయి. సన్నని అగరుధూమమాలిక లా శయ్యాగారం అంతా వ్యాపించి అల్లిబిల్లిగా అల్లుకొన్నాయి. అమరుకదేవుని నిద్రాముద్రిత హృదయంలో చిత్రవిచిత్రమైన కలల నెమళ్ళెన్నో రంగురంగుల పురులు విప్పి మైమరిచి నృత్యం చేశాయి.

2

కావడాని కది అమరుకదేవుని రహస్య మంత్రాగారమే. అయినా అతడా మంత్రాగారంలో వీణావాద్యంతో వినోదిస్తున్నాడు. ఆ సమ

యంలో మంత్రు లెవరూ అతని సన్నిధికి రావడానికి సాహసించరు. అయితే మహామాత్యుడు రాజ్యవర్ధనుని కతని సన్నిధికివచ్చి అత్యవసర రాజ్యకార్యమేదో నివేదించవలసిన అగత్యం ఏర్పడింది.

రాజ్యవర్ధను డడుగుల సవ్వడి కాకుండా నెమ్మదిగా లోపలికివచ్చి అమరుకదేవుని సమీపంలో ఒక రత్నకంబళంమీద కూర్చున్నాడు. అగరు ధూప ధూమమాలిక క్షణకాలం అమరుకదేవుని వీణ కలంకారమై నిలిచి నెమ్మదినెమ్మదిగా పైకెగసింది. మహామాత్యుడు కొంచెంసేపు వీణాగానం విని ఆనందిస్తున్నట్టు తల పంకించి, వేళ్ళు తాటించి పక్క తాళం వేశాడు. కాని అతని హృదయం ఆ వీణాగానంమీద లేదని మహారాజు గ్రహించుకొన్నాడు. వెనువెంటనే ఆ వాద్యం విరమించి, కొంచెం విసుగుదలతో బొమముడి విరిచాడు. మహామాత్యు డేవేవో రాజ్యకార్య వ్యవహారా లేకరువు పెట్టాడుగాని మహారాజవి తిన్నగా వినిపించుకో లేదు. పైగా వేరే ఇంకొక వ్యవహారం గుచ్చిగుచ్చి అడిగాడు:

“ఇంతకీ విదర్భ వ్యవహార మేమైనది? ఆమాట చెప్పరేమి?”

“విదర్భాధీశ్వరులు తమ కన్యకను మీకీయడాని కంగీకరించ లేదు. అయితే స్వయంవరమహోత్సవం నిశ్చయించి మిమ్మల్ని ఆ మహోత్సవాని కాహ్వానించారు. అంతే!”

అమరుకదేవు డంతకన్నా రూక్షంగా బొమముడి విరిచాడు:

“అయితే వెంటనే సైన్యాలన్నిటిని స్వయంవర యాత్రకోసం సన్నాహపరచండి!”

అమరుకదేవుడు మళ్ళీ వీణావాద్యంలో మైమరచాడు. మహామాత్యుడు నెమ్మదిగా నసిగాడు:

“స్వయంవరోత్సవానికి సైన్యసంరంభం ఎందుకు మహాప్రభూ!”

“అదంతా మీ కనతికాలంలోనే తెలుస్తుంది! ముందు మన సైన్యాలన్నీ సమాయత్త పరచండి.”

మహారాజిక మహామాత్యునివైపు పొక్కమారయినా కన్నెత్తి చూడలేదు. అతని వేళ్లు మళ్లీ వీణాతంత్రులపై నృత్యం ప్రారంభించాయి.

ఆ ఆజ్ఞ విని రాజ్యవర్ధనుడు దిగాలుపడి పోయాడు. అమరుకదేవు

ఎప్పటికీ అతనితో సంప్రతించనిదే ఏ వ్యవహారమూ తలపెట్టలేదు! కాని ఈ మధ్యన అతనికి మహారాజదర్శనమే దుర్లభమైపోయింది. ఒకవేళ దర్శనం దొరికినా అమరుకదేవు డంతగా అతనితో ఆయా రాజ్యవ్యవహారాలు సంప్రతించడమే మానివేశాడు. అదంతా రాజ్యవర్ధనుని కత్యద్భుతంగా కనిపించింది. అతడు మారుమాట చెప్పలేక వీణావాద్యం విని ఆనందిస్తూ పక్కతాళం వేస్తూ తలవంచుకొని మరికొంచెంసే పక్కడ కూర్చున్నాడు. ఇంకా మరికొంతసేపుండి మహారాజుదగ్గర సెలవుతీసుకుని వెళ్ళిపోయాడు. ఆనాడంతా అతని హృదయంలో మహారాజును గురించిన మథనే!

దానికి కారణాలు లేకపోలేదు. మాళవరాజ్య సింహాసనం చేజిక్కించుకొన్నప్పటినించి అమరుకదేవు డెన్నడూ అంత లోతుగా రాజ్య వ్యవహారాలలో జోక్యం కలిగించుకోలేదు. రాజ్యభారం అంతా రాజ్య వర్ధనునికి, మిగిలిన మంత్రులకు అప్పగించి నిత్యము భోగలాలసలో మైమరిచి యథేచ్ఛగా సంచరించాడు.

పొద్దస్తమానము వీణావేణు మృదంగ వినోదాలు! ఆపైన నర్తకీ మణుల లాస్యవిద్యావినోదాలు! ఆపైన అతనికి మద్యపానము, మృగయ, ద్యూతము మొదలైన దుర్వ్యసనాలు కూడా అలవడ్డాయి.

ఆ పరిస్థితులలో ఒకనా డతడు విశాలాపుర పరిసరాలలో సింహాల వేట కుపక్రమించాడు. అది అత్యంత ప్రమాదకరమైన మృగయావినోదం. ఒకనా డత డెన్నెన్నో సింహాలను సంహరించాడు. కాని ఆ సింహాలలో ఒక కొదమసింహం శూలప్రహారం చవిచూచిన వెంటనే అతనిపై కురికి పంజాతో శిరస్సుపై ఒక గట్టిదెబ్బ కొట్టింది. ఆ దెబ్బతో గుర్రంమీద కూర్చుని స్వారీచేస్తున్న అమరుకదేవుడు హఠాత్తుగా స్పృహతప్పి నేల మీద కూలబడిపోయాడు. మిగిలిన రౌతు లా సింహాన్ని వెంటనే సంహరించి వేశారు. అమరుకదేవునికి శాయశక్తులా పరిచర్యలు చేశారు. కాని ఎంత సేపటికీ అతనికి తెలివిరాలేదు.

ఇక గత్యంతరంలేక నెమ్మదిగా అతనిని తిరిగి రాజప్రాసాదానికి తీసుకుపోయారు. రాజవైద్యు లెన్నెన్నో ప్రక్రియలు చెయ్యగా చెయ్యగా

రెండుమూడు రోజుల కతనికి కొంచెం తెలివివచ్చింది. ఇంకా కొంత కాలాని కతడు క్రమక్రమంగా కోలుకున్నాడు. అతని కప్పటికి పరిపూర్ణారోగ్య భాగ్యం కలిగింది.

కాని అప్పటినించీ అతనికి పూర్వపు రాజ్య వ్యవహారాలేవీ తిన్నగా గుర్తుకురాలేదు. సింహం పంజాదెబ్బవల్ల అతని కావిధమైన విస్మృతి కలిగిందనీ, క్రమక్రమంగా ఆ మానసికవ్యాధి దానంతట అదే నయమైపోగలదనీ రాజవైద్యులంతా కలిసి ఏకగ్రీవంగా నిశ్చయించారు. తిరిగి శాయశక్తులా చికిత్సలు చేశారు.

మహారాజు మనస్సు చాలావరకు కుదటపడిందిగాని అతని కింకా సంపూర్ణస్మృతి కలగలేదు.

అయితే వేటనించి తిరిగివచ్చిన కొంతకాలాని కతని వినోదవ్యాసంగం వేయిరెట్లినుమడించింది. నిరంతర వారకాంతా వ్యాసక్తి అతని కొక నిత్యకృత్యమై కూర్చుంది. నిత్యము మద్యపానమత్తతతో మైమరచిన అతని సన్నిధికి వెళ్ళడం అంటే మహామాత్యునికికూడా కొంచెం సంకోచమే కలిగింది.

మహారా జీవిధంగా నిరంతర భోగలాలసలో మైమరచి మత్తెక్కిపోవడానికి కారణం ఎవరికీ తిన్నగా తెలియలేదు.

క్రమక్రమంగా అమరుకదేవుని వినోదవ్యాసంగం ఆనాటికానాడు బాగా పెచ్చు పెరిగిపోయింది గాని కొంచెమైనా తగ్గుముఖం పట్టలేదు.

సింహం పంజా దెబ్బతగిలి అప్పుడే ఒక సంవత్సరంపైగా గడిచిపోయింది. అయినా అతని నిత్యభోగ వినోదప్రసక్తి అలాగే ఇనుమడించింది గాని కొంచెమైనా తగ్గలేదు.

అమరుకదేవుని అంతఃపురాంగనలు సుమా రరవైమంది సుందరీమణులు! ఇటీవల వారి సంఖ్య ఇంకా ఇనుమడించింది!

ఆపైన అతడు విదర్భదేశాధీశ్వరుని కుమార్తె లీలావతిని తనకిచ్చి వివాహం చెయ్యవలసిందని రాజదూతద్వారా ఒక సందేశం పంపించాడు.

3

కింశుకప్రభ పూర్వం అమరుకదేవుని హృదయం చూరగొన్న ఒక విశాలాపుర నర్తకి. క్రమ క్రమంగా అమరుకదేవుని అనురాగ కటాక్షవీక్షణం

పడి ఆమె అతని అంతఃపురంలోనే ప్రవేశించింది. మరి కొన్నాళ్ళకు తన లలితకళాచాతుర్యంతో అతని హృదయమే వశపరచుకుంది. కాని అమరుకభూపతి వేటనించి తిరిగి వచ్చినప్పటినించి మరి ఆమెమాటే తల పెట్టడం మానుకున్నాడు. అప్పటినించీ ఆమె తిరిగి అతని హృదయ మెలాగైనా చూరగొనాలని తహతహలాడింది. ఆనాటి రాత్రి నృత్యం ముగిసిన తరవాత ఆమె మళ్ళీ అతని అనుగ్రహం సంపాదించి కొంతవరకు సంతృప్తి పడింది. అయితే అతని హృదయం పూర్తిగా తన గుప్పిట్లో పెట్టుకోవాలని ఆమె నొక గట్టి పట్టుదల పట్టుకుని పీడించింది.

కింశుకప్రభ తన పైటచెరగులో ఒక విచిత్ర వస్తువేదో దాచి ఇంకెవరికీ తెలియకుండా అతిరహస్యంగా అతని రహస్య మంత్రాగారంలో ప్రవేశించింది.

అప్పటి కొక జాముర్రాత్రి గడిచింది. నిశ్చలంగా వెలిగే దీపకళిక వెలుగులో అమరుకదేవుని ముఖం ఆనా డామె కెంతో మనోజ్ఞంగా కనిపించింది.

ఆ నృపతి అప్పుడప్పుడు కొంచెం కొంచెం మద్యం చవిచూచి ఏదో తీవ్రాలోచనలో పడి సతమతమవుతున్నాడు. ఆమె రహస్యమంత్రాగార ద్వారం కొంచెం తెరచి కొంతసేపటివరకు అతని ధోరణి అంతా అతి జాగ్రత్తగా పరిశీలించి చూచింది. హఠాత్తుగా లోపలికివెళ్ళి అతని కెదురుగా చదికిలపడింది:

"మీకొక అమూల్యరత్నం బహూకరిస్తాను! మరి నాకేమిస్తారు?"

అత డొక్క నవ్వు నవ్వి ఆమె పైట చెరుగులో దాచిన ఆ అమూల్యరత్నం హఠాత్తుగా చేజిక్కించుకోవా లని ప్రయత్నించాడు. కాని ఆమె అతని ఎత్తు సాగనివ్వలేదు. దానితో అతని ఆట కట్టింది.

"నీ కంతకన్నా అమూల్యరత్నమే బహూకరిస్తున్నాను! తీసుకో!"

అని ఆమెపెదవులపై కెంపు లపహరించబోయాడు. ఆమె తటాలున తన ముఖం ఇంకొకపక్కకు తిప్పివేసుకుంది. అంతలో అత డామె చెక్కిలి ముద్దు పెట్టుకొన్నాడు. ఆ ఆదరణకే కింశుకప్రభ ఎంతో మురిసి పోయింది. తన పైటచెరగులో దాచిన చిత్రఫలకం హఠాత్తుగా అతని ముందుంచింది.

అమరుకదేవుడు రెప్ప వాల్చకుండా ఆ చిత్తరువు పరిశీలించాడు. అతని ముఖం వికసించింది. ఆ ముఖ వికాసం చూచి కింశుక లోలోపల బాగా మథన పడింది.

అది విదర్భదేశాధీశ్వరుని తనయ లీలావతి చిత్తరువు!

ఆ చిత్తరువుపై నిలిచిన అమరుకదేవుని దృష్టి మరి చలించలేదు! అతడు తదేక దృష్టితో ఆ చిత్తరువులోని చిత్తరివైపు చూచాడు:

"ఇంతటి జగదేకసుందరిని నే నింతకు పూర్వం ఎక్కడా కని విని ఎరగనే!"

అప్రయత్నంగా వెలువడిన ఆ ప్రశస్తి వినగానే కింశుకప్రభ చెక్కిళ్ళలో మోదుగపూ గుత్తులు వికసించాయి.

"సరికొత్తవా రయితే సరి! మీా కెవరైనా అందగత్తెలే!"

కింశుకప్రభ ఇప్పు డాతని ఆదరణ కొంచెం చవిచూచింది. దానితో బాగా కొండెక్కి కూర్చుని అదే పనిగా రుసరుస లాడడం మొదలు పెట్టింది.

అమరుకదేవు డామె నెన్నో విధాల లాలించి బుజ్జగించాడు. ఆమె ఆ ఆదరణకు లోలోపల బాగా సంతోషించింది. అంతలోనే అతని దృష్టి మళ్ళీ లీలావతి చిత్తరువుమీాదికి తిరిగింది. కింశుకప్రభ అది కనిపెట్టి హఠాత్తుగా అతని ఆశ్లేషబంధనం విడిపించుకొని ఒక్క దూకులో అక్కడి నించి వెళ్ళిపోయింది.

అమరుకదేవుని కామె ఈర్ష్యాసూయల ధోరణి అత్యంత విచిత్రంగా కనిపించింది.

కింశుకప్రభ అమరుకదేవుని కిటీవల లీలావతిపై మిక్కిలి మక్కువ కలిగిందని గ్రహించింది. తనమీాద అతని అనురాగం ఇంకా ఇనుమడించా లని ఆశించింది. దానికోసం ఎంతో శ్రమపడి లీలావతి చిత్తరు వొకటి సంపాదించి అతనికి బహూకరించింది. ఆ విధంగా అతని ఆదరాభిమానాలు చూరగొన్నా నని బాగా మురిసిపోయింది. కాని ఆ సమయంలో అతని దృష్టి చిత్తరువు మీాదికి తిరిగేసరికి పట్టరాని ఉక్రోషంతో అక్కడినించి లేచివెళ్ళిపోయింది! ఆమెకు తనమీాద కలిగిన గాఢానురాగాసూయలు తలుచు

కొని అమరుకదేవు డా సుందరి మీద జాలి పడ్డాడు. కాని ఆ విషయ మైనా గ్రహించకుండా ఒక్క క్షణంలో ఆమె అక్కడి నించి వెళ్ళి పోయింది!

అదంతా తలుచుకొని అత డొక వేడి నిట్టూర్పు విడిచి పెట్టాడు. ఆ పార్శ్వంలో కనిపించిన మద్యపాత్రికలోని మద్యం అంతా ఒక్క గుక్కలో తాగివేసి, కింశుకప్రభ తనకు బహూకరించిన చిత్రఫలకం వైపు చూస్తూ కూర్చున్నాడు.

పిమ్మట ఒక అంతఃపుర పరిచారిక అక్కడికి వచ్చి శిరస్సుపై దోసిలి ఒగ్గి సవినయంగా విన్నవించింది:

“మహాప్రభూ! ఇది భృగువాసర రాత్రి. ఈనాడు క్రమప్రకారం అంగరాజకుమారిక వారం! ద్యూత క్రీడలో కమలారాజ్ఞి ఈ రాత్రి గెలుచుకొన్న విషయం తమకు విదితమే గదా! ఇక తల కట్టుకుని కోప గృహంలోనికి వేంచేసిన దేవేరిగారు తమపై ఎంతైనా అలక వహించి ఉన్నారు! అది అత్యంత ముఖ్యమైన విషయమని నేను వేరే విన్నవించ వలసిన అవసర మేమీ లేదుగదా! ఆపైన దేవరవారి చిత్తం!”

ఆమె ఆనాటి రాత్రి అమరుకభూపతి ప్రత్యేకంగా సందర్శించ వలసిన అంతఃపుర రాణుల పేరు లన్నీ వరసగా ఏకరువు పెట్టింది. అత డొకసారి ఆమె వైపు చూచాడు. అంతఃపుర పరిచారిక వెంటనే అక్కడి నించి వెళ్ళిపోయింది.

అమరుకదేవుని కే విధంగా నిశ్చయించడానికీ మనస్కరించ లేదు.

అతని హృదయం అంతా అంతకు పూర్వమే లీలావతి చూర గొన్నది.

కాని దేవేరి నొకమారు సందర్శించకపోతే ఆమె మరి ఆ కోప గృహమే తన నిత్యనివాసంగా ఏర్పరుచుకోవచ్చును! మిగిలిన రాణు లా విషయంలో దేవేరి కన్నా మరి రెండాకు లెక్కువే చదివారు!

క్షణకాలం అత డా రాణు లందరిని గురించీ ఆలోచించాడు. కాని అతని హృదయం వారిమీద ఎంతోసేపు నిలవలేదు.

ఉత్తరక్షణంలో అతని దృష్టి తిరిగి లీలావతి చిత్తరువుపై పడింది.

అలభ్యమైన ఆమె రూపరేఖలు తలుచుకొని అత డొక దీర్ఘ నిశ్వాసం విడిచిపెట్టాడు.

స్మృతి తప్పి పోయేవరకు సీధుపానంచేసి ఆ మైమరుపులో అత డా రహస్య మంత్రాగారంలోనే మేనువాల్చి నిద్రించాడు.

4

అమరుకదేవునికి లీలావతిపై కలిగిన గాఢానురాగం అంతఃపుర రాణు లందరికీ కన్నెర్రగా మారింది. వారెవ్వరూ ఎన్నడూ అతని అనురాగం అంత గాఢంగా చవిచూడలేదు. స్వతః అతని ప్రకృతి అంత లోతైనది కాదు. ఇంతకుపూర్వం అతని అనురాగము, అపేక్ష, మమకారము ఏ రాణిమీదా పట్టుమని పది రోజులపాటైనా సుస్థిరంగా నిలబడలేదు! అలాంటప్పుడు ఒకమారు చిత్తరువులో చూచినంతమాత్రాన ఆయనకు లీలావతిపై అంతటి వల్లమాలిన ప్రేమ కలగడానికి కారణమేమో! రాణు లెవరికీ మహారాజు స్వభావంలో కలిగిన ఈ విచిత్ర పరిణామానికి కారణం తెలియలేదు. కొంతమంది రాణు లదంతా వట్టి మూన్నాళ్ళ ముచ్చట అని కొట్టి పారేశారు. "ఇదంతా వట్టి నటనే లే! తీరా ఆ కొత్తరాణి రాణివాసం ప్రారంభించగానే మళ్ళీ యథాప్రకారం పాతకథే ప్రారంభం అవు తుంది. మొదట్లో మామీద మాత్రం ఆయన కీ మాత్రం అనురాగం కలగ లేదు గనకనా?"

వారిలో వా రలాగ సమాధానపడ్డారు.

ఇక కింశుకప్రభ కీ లీలావతి ప్రేమ మరింత విచిత్రంగా కనిపించింది. కింశుకప్రభ ఒకప్పుడు మహారాజు మమకారం గాఢంగానే చవిచూచింది. తరవాత అమరుకుని కామెపై ఏర్పడింది కేవలం ఉపేక్షా భావం మాత్రమే!

తలవని తలంపుగా మహారాజు తన కత్యంత సన్నిహితు లయిన రసి కులతోను, విట విదూషకులతోను కలిసి అంతఃపురంలో రెండు మూడు మారు లామె నృత్య చాతుర్యం చూచి బౌనౌనని తల పంకించి వేనోళ్ళ ప్రశంసించాడు. నిరాదరణావమాన భారంతో కుమిలి కృశించిపోతున్న కింశుకప్రభ కా ఆదరణ ఒక పెన్నిధిలా కనిపించింది. ఆ పరిస్థితులలో

ఆమె తనపై అతని కిటీవల ఏర్పడిన ఆసక్తి అలాగే నిలవరించుకోవాలని అనేక విధాల ప్రయత్నించింది. లీలావతికథ విన్న తరవాత కింశుకప్రభ కామెపై ఈర్ష్యాసూయలు కలగకపోలేదు! కాని అమరుకదేవుని కామె మీద కలిగిన ఆసక్తి కేవలం తాత్కాలికమే అని ఆమె నిశ్చయించింది. అందుచేతనే తనకు లీలావతిపై కలిగిన ఈర్ష్యాసూయ లలాగే దిగమింగి అతి కష్టంమీద ఆమెచిత్తరు వొకటి సంపాదించి ఎంతో ఆప్యాయంగా అమరుకదేవునికి బహూకరించింది. అది గ్రహించిన అమరుకదేవుని కామె యెడల జాలి కలగక పోలేదు గాని అతని చిత్తం లీలావతీ గాఢానురాగ పాశబద్ధమై వివశమై పోయింది!

అది హఠాత్తుగా గ్రహించిన కింశుకప్రభ నిష్కారణంగా కొరివితో తల గోక్కున్నానని పశ్చాత్తాప పడింది. కాని చేతులు కాలిన తరవాత ఆకులు పట్టుకుంటే ఏమి లాభం?

మహామాత్యుడు రాజ్యవర్ధనుని కిది మరింత పెద్ద విషమ సంధిగా కనిపించింది. విదర్భ దేశాధిపతి తన కుమార్తె నమరుకదేవుని కిచ్చి వివాహం చెయ్యడాని కంగీకరించలేదు. కాని ఇరుగుపొరుగు రాజ్యమైన మాళవంతో విరోధానికి వెరిచి ఆ మహారాజును స్వయంవరానికి మాత్రం ఆహ్వానించాడు. అంతే! అమరుకదేవుడు స్వయంవర యాత్ర మిషతో సైన్యాలన్నీ సమాయత్త పరచవలసిందని ఆజ్ఞాపించాడు. అంతేగాని తన నిజ సంకల్పం మాత్రం రాజ్యవర్ధనునికి తెలియనీయలేదు. కాని రాజ్యవర్ధనుని కతని సంకల్పం గ్రహించడాని కట్టేకాలం పట్టలేదు. లీలావతిని రాక్షస వివాహ మర్యాదతోనైనా వివాహమాడి తీరాలని మహారాజు నిశ్చయించుకొన్నాడని మహామాత్యు డిట్టే పసికట్టివేశాడు. దాని వల్ల మాళవ విదర్భ దేశాలమధ్య ఏర్పడిన సామరస్యం చెడి తిరిగి వైమనస్యంగా, ప్రబల వైరంగా పరిణమించగలదని అతడు భయపడ్డాడు. అందుచేత మహారాజంతగా మనసిచ్చి మాట్లాడకపోయినా సైన్య సన్నాహాలతో స్వయంవర యాత్రకు తరలివెళ్ళడం సముచితం కాదని, దానివల్ల అనేకమైన అపోహ లేర్పడవచ్చుననీ అన్నాడు. అమరుకదేవు డది విని అతి హేళనగా ఒక నవ్వు నవ్వాడు.

"మీ కా భయం అక్కరలేదు! అవన్నీ నేను చూచుకుంటాను. రాజ్యం వీరభోజ్యం! అంతేగాని భీరుభోజ్యం కాదు! మీ రిక వెళ్ళవచ్చును."

అంత పరుషంగా మహారాజు మాట్లాడినప్పు డిక రాజ్య వర్ధను డేమీ అనలేక తల వంచుకుని ఒక్క నిట్టూర్పు విడిచిపెట్టి చల్లగా అక్కడి నించి జారుకున్నాడు.

అతని హృదయంలో మళ్ళీ మథన ప్రారంభమయింది. మహారాజు పూర్వం రాజ్య వ్యవహారాలన్నీ తనమీద విడిచిపెట్టి యథేచ్ఛగా భోగ విలాస లాలసలో మైమరిచేవాడు. ఎన్నివిధాల చెప్పినా రాజ్యవ్యవహారాలేవీ చెవికెక్కనిచ్చేవాడు కాదు.

ఇప్పు డది మరింత మితిమీరి పోయింది.

కొన్ని వ్యవహారా లేమయినా తరిచి తరిచి అడిగితే వాటి కన్నిటికీ అంటీ అంటని సమాధానా లేవో చెప్పి తప్పించుకోవడం మొదలు పెట్టాడు. మరికొన్ని వ్యవహారా లతని కేమీ జ్ఞాపక మున్నట్లే కనబడ లేదు!

పూర్వకాలంలో ఏదైనా ఒక ముఖ్య వ్యవహారం పరిష్కరించవలసి వస్తే తన మాట ప్రకారమే నడుచుకునేవాడు. ఇప్పు డదంతా తారుమారయింది. మహారాజు భోగ విలాసా లానాటి కానాడు పెచ్చు పెరిగి పోయాయి. పైగా ముఖ్య వ్యవహారాలలో తనతో ఒకమాటయినా అనకుండా యథేచ్ఛగా, ఇష్టంవచ్చినట్టు సంచరిస్తున్నాడు. ఇక దైనందిన రాజ్యపరిపాలనగోడే పట్టించుకోవడం మానివేశాడు. వాటి విషయం ఎత్తితే అతని కెక్కడలేని చిరాకు, విసుగు పుట్టుకొస్తున్నాయి. ఒకవేళ ఏదయినా సమాధానం ఇచ్చినా దానిలో పూర్వాపర సంబంధం లేదు! ఆ విస్మృతికి, విసుగుదలకు అసలు కారణమేదో మహామాత్యుని కేమీ అంతు చిక్కలేదు.

అతని కేమీ పాలుపోక మిగిలిన మంత్రులతో ఆ విషయం ముచ్చటించాడు. వారిలో కొంద రది తేలికగా కొట్టిపారేశారు. "దేవరవారి దివ్యచిత్తాని కొక దారీ తెన్నూ ఉండాలనుకోవడమే ఒక పెద్ద పొరబాటు!

మీరు మాట్లాడకుండా వారి సంకల్పప్రకారం నడుచుకోవడమే మన విధ్యుక్తధర్మం! మహారాజు తామై ప్రశ్నిస్తే ఏదైనా తోచిన సదుపదేశం చెయ్యడంవరకే మన ధర్మం! అంతే!"

కాని రాజ్యవర్ధను డంతటితో సంతృప్తిపడి ఊరుకోలేదు. మహారాజు హృదయంలో ఇటీవల బయలుదేరిన ఈ విపరీత పరిణతి కేదో ప్రబలకారణం ఉండితీరాలని నిశ్చయించాడు. రాజవైద్యుల్ని కొందరిని పిలిచి మహారాజు చిత్తవిభ్రాంతిని గురించి చర్చించాడు. వా రదంతా క్రమక్రమంగా దానంతట అదే కుదటపడగలదని సమాధానాలిచ్చారు. రాజ్యవర్ధనుడికి చేయగలిగినదేమీ లేక వారిమాటప్రకారం కొంతకాలం వరకు వేచి ఉండడమే మంచిదని నిశ్చయించుకొన్నాడు.

5

విదర్భదేశాధిపతి తన కుమార్తె లీలావతిని అమరుకదేవుని కిచ్చి వివాహం చెయ్యడాని కంగీకరించకపోవడాని కొక కారణం లేకపోలేదు. అమరుకు డసలే భోగలాలసుడు. ఆపైన అతని కప్పుడే సుమారు నూరుగురు దాకా రాణు లున్నారని ఒక లోకప్రవాదం బయలుదేరింది. బహుభార్యాత్వం ఆనాటి మహారాజ సంప్రదాయమే! అయినా తన కుమార్తె సుఖం ఆలోచించి అత డమరుకుని వివాహసంబంధాని కంగీకరించలేదు! కాని దానివల్ల అమరుకదేవునితో బలవద్విరోధం ఏర్పడ గలదని అతనికి భయం కలగకపోలేదు. కాని అత డది లెక్క చెయ్యలేదు. ఆలాగే భీష్మించుకుని కూర్చున్నాడు. ఇటీవల అమరుకుని కేదో కొంచెం చిత్తచాంచల్యం కలిగినదని కూడా అతనికి తెలిసింది. దానితో అతనికి మరింత గట్టి పట్టుదల పట్టుకుంది. ఏది ఏమైనాసరే! లీలావతి నమరుకదేవుని కిచ్చి వివాహం చెయ్యకూడదని గట్టిగా నిశ్చయించుకొన్నాడు.

అప్పటి విదర్భరాజధాని పద్మనగరం రాజకుమార్తె లీలావతి స్వయంవర సన్నాహ కోలాహలంతో, నూతన తోరణాలంకారాలతో కలకలలాడింది. స్వయంవరార్థం విచ్చేసిన రాజకుమారులంతా తమకోసం ప్రత్యేకంగా అమర్చిన సింహాసనాలమీద కూర్చుని లీలావతి సందర్శనం

కోసం అనుక్షణము ఎదురుచూస్తున్నారు. అమరుకదేవు డామె రాకకోసం మరింత ఆత్రంగా ఎదురు తెన్నులు చూచాడు.

చివరికి నూతన వధూవేషంతో కలకలలాడుతూ లీలావతి ప్రత్యక్షమయింది. ఆమెసౌందర్యం చూచిన రాజకుమారులలాగే నిశ్చేష్టులై శిలాప్రతిమ లయినారు. అమరుకదేవుని కామె చిత్తరువులో, ఆ సౌందర్యంలో లవలేశం కూడా ప్రతిఫలించలేదని అనిపించింది!

లీలావతి స్వయంవరమాలిక చేత ధరించి నెమ్మది నెమ్మదిగా అడుగులు వేసుకుంటూ నడిచి వస్తూంది. ఆమె చెలికత్తె బారులుదీర్చికూర్చున్న రాజకుమారులలో ఒక్కొక్కరి వైపే చూచి సంగ్రహంగా వారి వారి గుణగణా లేకరువు పెడుతూంది.

క్రమక్రమంగా లీలావతి అమరుకదేవుని సింహాసనం సమీపించింది. అతనితోబా టతని పార్శ్వాల కూర్చున్న రాజకుమారులంతా ఆమె స్వయంవరమాలిక ఉత్తరక్షణంలో తమ కంఠా లలంకరించగలదని ఎంతైనా ఉవ్విళ్ళూరారు. కాని అలాంటిదేమీ జరగలేదు. ఆమె వారినందరినీ అతిక్రమించి వెళ్ళిపోయింది! అయినా రాజకుమారులంతా పైపైకలాగే చిరునవ్వులు చిలకరించారు. అమరుకదేవుని కది సాధ్యం కాలేదు. ఎలాగో అలాగ శ్రమపడి ఒక్క విషపు నవ్వు వెళ్ళగక్కాడు. లీలావతి చెలికత్తెతో కలిసి హేలగా అలాగే మున్ముందుకు సాగిపోయింది. ఒక రాజకుమారుని సింహాసనం దగ్గర కొంతసేపు నిలబడింది. అది గ్రహించి చెలికత్తె అతని గుణగణా లదేపనిగా పొగడడం మొదలుపెట్టింది. లీలావతి చెక్కిళ్లెర్రబడ్డాయి. ఆమె స్వయంవరమాలిక నెమ్మదిగా ఆ రాజకుమారుని కంఠంలో అలంకరించబోయింది.

అంతలో రాజకుమార పంక్తిలో ఒక పెద్ద గగ్గోలు బయలుదేరింది. వారందరూ తమ తమ సింహాసనాలు దిగి ఆ కల్లోలానికి కారణం తెలుసుకోడానికి ప్రయత్నించారు. క్షణంలో వారి కది అంతా అవగాహన అయింది.

లీలావతి తన సింహాసనం దాటి మున్ముందుకు సాగిపోగానే అమరుకదేవు డిక తన సింహాసనంపై కూర్చోలేక పోయాడు. మరికొంత సేపటికి లీలావతి స్వయంవరమాలిక ఇంకొకరి కంఠం అలంకరించబోతున్నదని

గ్రహించాడు. మరుక్షణంలో లీలావతిని హఠాత్తుగా చేజిక్కించుకొని తన రథం మీదికి వెళ్ళిపోయాడు. అంతంతకు అమరుకదేవుని విడిదిలో పరిచారకులుగా, అధికారులుగా, మారువేషాలు ధరించిన సైనికులంతా నిజస్వరూపాలతో అతని రథం పక్కనే యుద్ధసన్నద్ధులై నిలిచారు.

అప్పటికి సూర్యాస్తమయం అయింది. అమరుకదేవుని సైనికులు, విదర్భదేశాధిపతి సైనికులు ఒకరొకరితో యుద్ధానికి తలపడ్డారు. క్రమంగా బాగా చీకటి పడింది. విదర్భదేశాధిపతి సైనికులు స్వయంవర మహోత్సవ సన్నాహంలో పడి వివిధ వినోదాలతో వినోదిస్తున్నారు. వారెవ్వరూ హఠాత్తుగా యుద్ధం తమపై విరుచుకుపడగలదని అనుకోలేదు! అమరుకుని సైనికులంతా సర్వసన్నద్ధులై అక్కడికి వచ్చారు. అనుక్షణము యుద్ధంకోసం ఎదురుచూస్తున్నారు. అందుచేత ఆ సంకుల సమరంలో వారిదే పైచేయి అయింది. అయినా అమరుకదేవుని సైనికులలో చాలామంది ఆ యుద్ధంలో మరణించారు. అమరుకదేవు డతి కష్టంమీద లీలావతితో సహా తన రాజధానికి రాగలిగాడు.

అటుపిమ్మట రెండు రోజులలో వారిద్దరికి యథావిధిగా వివాహం జరిగిపోయింది. ఆ వివాహంలో లీలావతి ఇష్టానిష్టాల విషయం ఎవరూ తలపెట్టలేదు. ఆ విధంగా వివాహమాడడం ఆ రోజుల్లో సుక్షత్రియ ధర్మం! అందుచేత అమరుకదేవుని అత్యద్భుత సాహసం విని అందరు వేనోళ్ళ ప్రశంసించారు. అత డావిధంగా అత్యద్భుత శౌర్య సాహసాలు ప్రదర్శించి శత్రువులందరినీ చెండాడి లీలావతిని రాక్షసవివాహ మర్యాదను చేజిక్కించుకు రావడమే వారి కత్యాశ్చర్యకరంగా కనిపించింది.

అంతేనే గాని లీలావతి కది అంగీకారం అవునో కాదో వారెవ్వరూ ఆలోచించలేదు! అందరూ అమరుకదేవుని నూతన కళ్యాణోత్సవాల కోలాహలంలో పడి ఆ విషయమే విస్మరించారు.

ఇక లీలావతిమాట! ఆమె మొట్టమొదట ఆ అఘాతానికి తట్టుకోలేక అమరుకదేవుని రథంమీదే స్పృహతప్పి పడిపోయింది. తరవాత అతని అంతఃపురంలో కళ్ళు తెరిచి నాలుగువైపులా పరకాయించి చూచింది. ఉత్తరక్షణంలో ఆమె కదంతా అవగాహన అయింది. కాని ఆమె మరి

మాటలాడలేదు! ఒకమారు తన దురదృష్టం నిందించుకొని గుడ్ల నీరు కుక్కుకుంది. వివాహసమయంలో కూడా ఆమె పెదవులపై ఒక చిన్న చిరునవ్వైనా చిగిరించలేదు!

వివాహం జరిగిన ఒక పక్షంరోజులవరకూ ఆమె ముఖవైఖరిలో మార్పేమీ గోచరించలేదు. కాని అమరుకదేవు డామె అనుగ్రహం సంపాదించడాని కెన్నెన్నో విధాల ప్రయత్నించాడు. అనుక్షణము ఆమె కే లోటూ రానీయకుండా కంటికి రెప్పలా చూడవలసిందని అంతఃపుర పరిచారికల కాజ్ఞాపించాడు.

లీలావతి అంతఃపురంలో అడుగుపెట్టినప్పటినించి అతని దృష్టి అంతా ఆమె మీదనే లగ్నమయింది. అంతేకాదు! ఆపైన మరి ఒక మాసంరోజులు గడిచిపోయినా అతని వైఖరిలో మార్పేమీ గోచరించలేదు. అప్పటికి లీలావతి పెదవులపై చిన్ని చిన్ని చిరునవ్వులు చిగిరించడం మొదలుపెట్టాయి. అమరుకదేవు డిక తనవంటి అదృష్టశాలి ప్రపంచంలో ఇంకెవరూ లేరని సంతోషించాడు. లీలావతి కనుసన్నలలో మెలుగుతూ ఇక మిగిలిన అంతఃపుర రాణుల మాటే మరచిపోయాడు. ఆ ధోరణి చూచి మిగిలిన రాణులందరు ఆశ్చర్యపోయారు. కొత్తరాణి అతిలోకసౌందర్యమే అతని నంతగా ఆకర్షించిందని కొంచెం సమాధానపడ్డారు. మరి కొందరామె చాలా అదృష్టవంతురాలని అసూయపడ్డారు.

అప్పటికా వివాహం జరిగి ఇంచుమించుగా ఒక నెల రోజుల కాలం గడిచిపోయింది. అప్పటి కమరుకదేవుడు లీలావతి బాగా కుదుట పడిందని సంతోషించాడు.

కాని మరి కొంత కాలానికి లీలావతి క్రమక్రమంగా చిక్కి శల్యమై పోయింది. ఆమె తన శయ్యమీదినించి లేచి నాలుగడుగులు వెయ్యడమే గగనమైపోయింది. ఆమె ఆ విధంగా క్షీణించి చిక్కి శల్యమై పోవడానికి కారణ మెవరికీ తెలియలేదు. చివరికి రాజవైద్యుల ప్రత్యేక ప్రక్రియలు కూడా పనికిరాలేదు. ఆమె అలాగే చిక్కిశల్యమైపోయింది. అసలామె రుగ్మతకూడా ఎవరికీ అంతుబట్టలేదు. లీలావతి పెదవులమీది చిరునవ్వూ, ముఖలావణ్యమూ మాత్రం క్షీణించలేదు. అంతే, కొందరామె దురంత

చింతతో ఆవిధంగా శుష్కించిపోయిందని అన్నారు! మరి కొంద రామె కమరుకదేవునితో వివాహం బొత్తిగా సరిపడలేదని గుసగుస లాడారు. మరి కొంద రామె రహస్యంగా విషం పుచ్చుకొని ఉండవచ్చునని అనుమానించారు. అమరుకదేవు డామె శయ్యపక్కనే నిలబడి అనుక్షణము కంటికి రెప్పలా కాపాడుతూ శాయశక్తులా వైద్యం చేయించాడు. కాని ప్రయోజనం కలగలేదు. ఒకనాటి అర్ధరాత్రి ఆమె అలాగే చిరునవ్వుతో కళ్ళు మూసింది. అది చూచి అమరుకు డక్కడే కూలబడిపోయాడు.

6

ఆతని కా ఆఘాతంతో ఒక పెద్ద పిడుగు మీద విరుచుకు పడినట్లయింది. అంతకు పూర్వం అతడెప్పుడూ అంత హృదయాఘాతమే చవిచూడలేదు! ఆ దుఃఖాఘాతంతో అత డొక్కమారు కళ్ళు తెరిచి చూచాడు! జీవితం అంతా అతని కొక్కమారుగా దుఃఖభూయిష్ఠమై అనిత్యమై పోయినట్లు స్ఫురించింది. తన భోగలాలస నిత్యవినోదాసక్తులన్నీ కేవలం అర్థరహితంగా, వ్యర్థంగా కనిపించాయి.

జీవితంలో, అందరికీ, అడుగడుక్కీ తీవ్రమైన దుఃఖాఘాతాలు తగులుతూనే ఉంటాయి. కాని ఆ ఆఘాతాల కేవేవో అర్థాలు చెప్పుకొని అనేకు లనేక విధాలుగా సంతృప్తి పడుతూ అలాగే జీవితయాత్రలు సాగిస్తూంటారు. ఒకొక్కరి కొక్క శోకాఘాతంతో జీవితం అంతా నిస్సారమై పోయినట్లు స్ఫురిస్తుంది. అమరుకు డంతకు పూర్వం అనేక వివాహాలు చేసుకొన్నాడు. కాని వా రెవరి మీదా అతని కంతటి గాఢానురాగం ఏర్పడలేదు. తలవని తలంపుగా లీలావతి మీదనే అతని కంతటి గాఢానురాగం కలిగింది. అయితే ఆమె అప్పుడప్పుడే వికసించిన క్రొవ్విరిలా అతని హృదయం అలంకరించి అంతలోనే వాడి నేలపై రాలిపోయింది. అమరుకుని కామెహృదయం అన్యాయత్తమై ఉండ వచ్చు నని అనుమానం కలిగింది. అయినా ఆమె యెడల అతని అనురాగం కొంచెమైనా వాడిపోలేదు. కనుకనే ఆమె మృతితో అతని కంతటి తీవ్రావేదన కలిగింది. ఆ ఆవేదన అతని కంత గొప్ప కనువిప్పు కలిగించింది.

అతఁ డప్పటినించి పూర్వ భోగలాలస లన్నీ పూర్తిగా విసర్జించి వేశాడు. లీలావతి మృత్యుజిజ్ఞాస అతని అంతరాంతరాలలో ఒక పెద్ద సంక్షోభం రేకెత్తించింది. అమరుకు డప్పటినించీ విద్యావయోవృద్ధులతో వేదాంతచర్చ లారంభించాడు.

వేదాంత వేత్త లనేక విధాలుగా అతనికి దుఃఖోపశమనం కలిగించ డానికి ప్రయత్నించారు. వారి వేదాంత సూక్తులు గాని, ఉపశమన వాక్యాలుగాని అతని హృదయంలోని చిచ్చార్పలేక పోయాయి.

ఎంతసేపూ అతని కొకటే జిజ్ఞాస. లీలావతి ఎక్కడికి వెళ్ళి పోయింది? మరుమరీచికలై స్ఫురించే జీవనమరణాల అంతరార్థ మేమిటి? తా నెవరు? ఆమె వియోగం తన హృదయాంతరా లావిధంగా దొలిచి వేయడానికి కారణ మేమిటి? లీలావతి ఎవరు? అసలీజీవిత పరమార్థ మేమిటి?—ఇటువంటి ప్రశ్న లెన్నెన్నో అనుక్షణమూ అతని హృద యంలో ఆరని జిజ్ఞాసాగ్ని ప్రజ్వలింప జేశాయి. ఎంతమంది తత్త్వవేత్త లెన్ని విధాల సమాధానపరిచినా అతని హృదయ వేదనాజ్వాల చల్లార లేదు. ఆ కారణంవల్లనే అతని దర్శనం అంతఃపుర స్త్రీలకే గాక మంత్రు లకు కూడా దుర్లభమైపోయింది.

ఒకనాడు రాజ్యవర్ధను డేదో అత్యవసర వ్యవహారం మీద మహా రాజ దర్శనానికి వస్తున్నా నని కబురు పంపించాడు. ఎంత రుచించక పోయినా అమరుకదేవునికి తన దర్శనం ఇవ్వక తప్పలేదు. రాజ్యవర్ధనుడు లోపలికి వస్తూనే ఎంతో ఆత్రంగా మాట్లాడాడు:

"మహాప్రభూ! విదర్భదేశాధిపతి సైన్యాలతో సహా మనమీదికి దండెత్తి వస్తున్నారట! ఆయన తమ కుమార్తె మృతికి తగిన ప్రతీకారం చెయ్యడం కోసమే ఈవిధంగా మనపై విరుచుకుపడుతున్నారట!"

ఆ మాటలు విని అమరుకదేవు డొక్కమారుగా విరగబడి నవ్వడం మొదలుపెట్టాడు. ఆ ధోరణి చూచి రాజ్యవర్ధను డతనికి పూర్తిగా మతిభ్రమణమే కలిగిందని అనుమానించాడు. అంతలో మహా రాజు తన వెర్రిని వ్యాపివేశాడు:

"రానివ్వండి! దానికేం? నేను యుద్ధమే కోరుకొంటున్నాను!

వారు సరిగా సమయానికే వచ్చారు! మీరు వెంటనే వెళ్ళి సైన్యాలన్నీ సమాయత్తపరచండి! వెళ్ళండి!"

రాజ్యవర్ధనుడతని మాటలు విని మరింత ఆశ్చర్యపోయాడు. వెను వెంటనే సైన్య సన్నాహప్రయత్నంలో పడ్డాడు.

దుఃఖోద్వేగంవల్ల అమరుకుని కప్పటి జీవితం కేవలం దుర్భరమై పోయింది. ఆ సమయంలో విదర్భసైన్యాధిపతితో యుద్ధంచేసి వీర స్వర్గం చూరగొనడమే సముచితమని అతనికి స్ఫురించింది. కాని పైపై కాసంకల్పం ఎవరికీ తెలియనీయకుండా వెంటనే యుద్ధ ప్రయత్నంలో పడ్డాడు. ఆ ప్రయత్న తన్మయతలో మైమరచిన అతనికి తాత్కాలికంగా కొంతవరకు దుఃఖోపశమనం కలిగింది.

7

విదర్భాధిపతి తన అపార సైన్య సంపత్తితో మాళవ రాజధాని మీదికి దండెత్తి వచ్చాడు. క్రమక్రమంగా ఆ విషయం అమరుకదేవునికి పూర్తిగా స్పష్టపడింది. అయినా అత డెక్కడా చెక్కు చెదరలేదు! శాయ శక్తులా యుద్ధ ప్రయత్నాలు చేయించాడు. అంతవరకు వినోద విలాసాలలో మునిగి తేలుతున్న మాళవ రాజధానిలో ఆ వార్త ఒక్క మారుగా దిగ్భ్రాంతి కలిగించింది!

విదర్భ సైన్యాలతో పోలిస్తే మాళవ సైన్యం అత్యల్పమనీ,అమరుక దేవుని కా యుద్ధంలో పరాజయం తప్పదనీ రాజ్యవర్ధనుడు భయపడ్డాడు. అయినా అతడు మహారాజాజ్ఞ ననుసరించి రాత్రింబవళ్ళదే పనిగా యుద్ధ సన్నాహాలు చేయించాడు.

ఆ యుద్ధంలో తన కిక ఘోర పరాజయం తప్పదని, అయినా వీర మరణమే శరణ్యమని, తన కా పరిస్థితిలో అదే మహా భాగ్యమనీ అమరుక దేవు డొక స్థిరనిశ్చయానికి వచ్చాడు.

అతడు లీలావతి మృతిక్షణంవరకు జీవిత భాగ్యభోగా లన్నీ యథేచ్ఛగా అనుభవించాడు. ఆ ఆనందతన్మయతతో మైమరచి తదితర

విషయాల గోడే విస్మరించాడు. అయితే లీలావతి మృతితో అతని జీవితానికొక బలమైన బల్లెపుపోటు నాటుకుంది. చూస్తూ ఉండగానే సమస్తమూ కలకరిగిపోతున్నట్లు స్ఫురించింది.

ఆ పైన మీద మీద విరుచుకుపడ నున్న సమర పరాజయ బీభత్సంలో అతనికి ఆ రాజ్యం, భాగ్యభోగాలు అన్నీ కేవలం మరు మరీచికలే అని తోచింది.

రాజ్యానికి వచ్చిన కొత్తలో అతడు విద్యా వయో వృద్ధుల వేదాంతోపదేశాలు, పౌరాణిక సూక్తులు వినక పోలేదు. కాని ఆ సమయంలో అవేవీ అతని చెవి కెక్కలేదు! లీలావతి మృతితో ఆ ఉపదేశాల అంతరార్థం అతనికి కొంతవరకు స్పష్టపడింది. నేడో రేపో పెను ప్రళయమై విరుచుకుపడ నున్న మహా యుద్ధ బీభత్సంలో ఆ వేదాంతోపదేశా లతని కళ్ళ కెదురుగా భీకర శిలాక్షరాలై నిలిచాయి!

తా నెవరో! నిత్యము మహానదీ ప్రవాహంలా పరవళ్లు దొక్కుతూ మున్ముందుకు సాగిపోయే జీవిత పరమార్థ మేమో! నిరంతర ద్వంద్వాలై భాసించే జీవన మరణాలకు, సుఖదుఃఖాలకు, లోలోపల అనుస్యూతమై వెలిగే పరమ రహస్య మేమో!

ఆ విధమైన మథన క్షణక్షణము అతని అంతరాంతరాలలో ఎలుగెత్తి ఘోషించింది.

కాని అమరుకుని కా మథన సమన్వయించే మార్గ మేదీ కనబడ లేదు. కాని ఆ సందేహా లతన్ని పట్టుకుని వేధించడం మానలేదు. ఇక గత్యంతరం లేక అతడు నిరంతర మదిరాపానంతో మత్తెక్కి మైమరిచాడు!

ఒకనాటి సాయంకాలం వేళ రాజ్యవర్ధను డెంతో ఆత్రంగా అతని దగ్గిరకి పరుగెత్తుకు వచ్చాడు:

"మహాప్రభూ! శత్రువులు పురద్వారం సమీపిస్తున్నారు! వారి అపార సేనావాహిని ఎంతో ఎవరూ లెక్క పెట్టలేక పోతున్నారు!"

మహామాత్యు డలాగే తెల్లబోయి నిలుచున్నాడు. అమరుకు డతని భయోద్వేగం గమనించి గట్టిగా గర్జించాడు:

"ఈ యుద్ధంలో నేనే స్వయంగా సేనాధిపత్యం వహిస్తున్నాను. రణభేరి మోగించి సైన్యా లన్నిటికి జైత్రయాత్ర ఘోషించండి! ఆలస్యా దమృతం విషం! కదలండి! అలాగ నిర్ఘాంతపోయి చూస్తారేమిటి?"

రాజ్యవర్ధను డొక్క అంగలో అక్కడినించి కదిలి వెళ్ళిపోయాడు. అమరుకు డా విధంగా కళ్ళు మూసుకుని యుద్ధరంగంలో కురకగలడని అత డెన్నడూ ఉహించలేదు! తీరా యుద్ధ ప్రళయమే ముంచుకు వస్తే, మహా రా జేదో విధంగా సంధిమార్గం అవలంబించకపోడని అతని నమ్మిక! నిత్యము భోగలాలసతోను, అలసతతోను మైమరచిన అత డావిధంగా కళ్ళు మూసుకుని రణరంగంలో కురకగలడని మహామాత్యుడు కలనైనా ఊహించలేదు! ఇప్పు డతని ఊహ లన్నీ వట్టి అపోహాలై ఎగిరిపోయాయి!

మహామాత్యు డమరుకునికి శత్రుసైన్య వార్త వినిపించేసరికి సాయం కాలం గోధూళివేళ సమీపించింది.

ఆ రోజుల్లో రాత్రివేళ యుద్ధం ధర్మసమ్మతం కాదు. అందుచేత మాళవ విదర్భసైన్యాలు రెండూ ఆ మరునాటి ఉదయం ప్రారంభించబోయే మహాయుద్ధాని కువ్విళ్ళూరుతూ మహోత్సాహంతో ఎదురు చూస్తున్నాయి.

అమరుకు డానాటి రాత్రి అంతా మేలుకునే ఉన్నాడు. సైన్యాధిపతు లందరికి ఆయా సమయాలలో అనుసరించవలసిన యుద్ధ పద్ధతులు, వ్యూహరచనలు వేర్వేరుగా వివరించి బోధించాడు. వా రంతా అతని అచంచల ధైర్యమూ, వ్యూహరచనా నైపుణి చవిచూచి నిర్ఘాంత పోయారు. అతని ధైర్యోత్సాహాల ధోరణి చూడగానే వారికి కూడా కొండంత ధైర్యం కలిగింది. శత్రువు లెంత సైన్యంతో దండెత్తి వచ్చినా వారిని జయించి తీరగలమన్న గుండె నిబ్బరం కలిగింది.

ఆ మరునాటి ప్రాతఃకాలం వేళ రణభేరి బీభత్సంగా మారు మోగింది. అమరుకు డొక మా రంతఃపురం వైపు వెళ్ళాడు. అతని యోధ వేషం చూచి రాణులందరూ చుట్టూ గుమిగూడారు. అమరుకదేవుడు కొంతసే పందరితోను అంటీ అంటనట్లుగా ఇష్టాగోష్ఠి జరిపి వెనువెంటనే అక్కడి నుంచి కదిలి వెళ్ళి పోయాడు. అతని ఛలోక్తుల ధోరణిని బట్టి రాణులు

మహారాజెంతో ఉల్లాసంగా ఉన్నాడని గ్రహించారు. యుద్ధంలో మాళవదేశానికే దిగ్విజయం కలగ గలదని నిశ్చయించారు. అయినా దిగ్విజయం కోరుతూ గృహదేవత లందరికీ బలులర్పించి పూజాపురస్కా-రాలు చేయించారు.

8

ప్రయాణ రణభేరీధ్వని గంభీరంగా మారుమోగింది. అమరుకదేవుడు క్షణంలో తన ఉత్తమాశ్వంపై కెక్కి కూర్చున్నాడు. తిరిగీ రణభేరి గంభీరంగా మారుమోగింది. మాళవ సైన్యాలన్నీ యుద్ధరంగాని కురకలు వేసుకుంటూ పరుగులు పెట్టాయి. భేరీ ధ్వనులు అదే పనిగా మారుమోగుతున్నాయి. అమరుకు డొక్కమారు వెను తిరిగి చూచాడు. ఒక్క వేడి నిట్టూర్పు విడిచిపెట్టాడు. లీలావతి రాజ ప్రాసాదంపై నిలబడి అతని వైపు రెప్పపాటు లేకుండా తిలకిస్తున్నట్టు కనబడింది. అమరుకుడు మళ్ళీ ఇంకొకమారు పరిశీలనగా చూచాడు. ఉత్తరక్షణంలో అది కేవలం భ్రాంతిమాత్రమే అని స్పష్టపడింది. అతని చెక్కిళ్ళపై రెండు కన్నీటి బిందువులు దిగజారాయి.

ఆ స్మరణతో అతనికి రణరంగంలో కురికి వీరస్వర్గం చూరగొనవలెనన్న సంకల్పం మరింత బలపడింది. తనకు, తన రాజ్యానికి ఆ క్షణంతో ఋణం తీరిపోయిందని స్ఫురించింది.

అమరుక దేవుడు రణభేరీ కోలాహలంతో యుద్ధరంగంవైపు సాగిపోతూంటే రాజవీథులలో ప్రాసాదాలపై నిలబడిన పుణ్యపురంధ్రులతనిపై లాజపుష్పవర్షం కురిపించారు. ప్రాచీనకాలంలో జైత్రయాత్రకు బయలుదేరే మహారాజులపై పేలాలు వెదజల్లి ఆశీర్వదించడం ఒక అనూచాన సంప్రదాయం. ఆ సంప్రదాయం ప్రకారమే రాజధానిలోని పుణ్యకాంతలందరూ అమరుకదేవుని శిరస్సుపై లాజలతో కలిపిన ఆశీర్వర్షం కురిపించారు.

మహారాజా పుణ్యపురంధ్రులందరికి సవినయంగా చేయెత్తి నమస్కరించాడు. ఆ క్షణంలో ఆ మహానగర రాజవీథులు మరి తన కంటబడవని అతనికి స్ఫురించింది.

మళ్ళీ అతని హృదయంలో పూర్వ స్మృతులన్నీ వరుసగా పురి విప్పి నృత్యంచేశాయి. ఆ మహానగరంలో తన జీవితం అంతా ఒక లిప్తలో గడిచి అదృశ్యమై పోయిన ట్లతనికి తోచింది. అత డొక్క నిట్టూర్పు విడిచి నిర్లిప్తభావంతో అలాగే మున్ముందుకు సాగిపోయాడు. తన పూర్వ జీవితానుభూతులన్నీ పూర్తిగా విస్మరించివెయ్యాలని నిశ్చయించుకొన్నాడు. కాని ఒక్క లీలావతి స్మృతి మాత్రం అతని హృదయంలో నీడలా కదలాడడం మానలేదు.

సరిగా అదే సమయంలో విదర్భదేశసైన్యం ఒక్కుమ్మడిగా మాళవసైన్యంమీద విరుచుకుపడింది. దానితో మాళవసైన్యంలో అంతటా ఒక పెద్ద కోలాహలం చెలరేగింది. ఆ ధాటి కాగలేక మాళవసైన్యం కొంతసేపు వెనకంజ వేసింది.

అమరుకు డెలుగెత్తి తన సైనికులందరికి హెచ్చరిక చేశాడు. విజయమో వీరస్వర్గమో తప్ప మరి మధ్యమార్గ మేమీలేదని హుంకరించాడు. కళ్లు మూసుకుని తానే మున్ముందుగా శత్రువ్యూహంలో చొరబడ్డాడు.

మాళవ సైనికు లాతని ధైర్యసాహస పరాక్రమాలు చూచి నిర్ఘాంతపోయారు. మళ్ళీ మహోత్సాహంతో విదర్భ సైన్యం లోలోపలికి చొచ్చుకుపోయారు. శత్రుసైనికులు వారి ధాటి కాగలేక చెల్లాచెదరై పారిపోయారు.

మాళవ సైన్యంతో పోలిస్తే విదర్భసైన్యం చాలా పెద్దది. మాళవ సైనికు లల్పసంఖ్యాకులయినా ధైర్యోత్సాహాలతో వీరవిహారం చేశారు. అపారపారావారంలా విస్తరించిన విదర్భసైన్యం మాళవసైన్య వీరవిహార ధాటి కెదురొడ్డి నిలబడలేక చెల్లాచెదరై పారిపోయింది. విదర్భ సేనాధిపతులందరికీ అది ఒక పెద్ద తలవంపయింది.

ఆ సైన్యాధిపతు లా అవమానం భరించలేక తమ సైన్యాల నొక్క చోట చేర్చి అనేక విధాలుగా ప్రోత్సహించారు. కళ్ళు మూసుకుని మళ్ళీ మాళవ సైన్యంతో తలపడవలసిందని ప్రోత్సహించారు. అటుపిమ్మట గోధూళివేళ వరకు ఉభయసైన్యాలకు ఘోరయుద్ధం జరిగింది.

ఆ ఘోర యుద్ధంలో మాళవసైన్యంలో మరణించినవారి సంఖ్య

తుముతుణానికి పెరిగిపోయింది. క్రమంగా మాళవ సైన్యాధిపతులందరికీ విజయాశ సన్నగిల్లింది. అయినా అమరుకదేవు డంతటితో నిరుత్సాహపడ లేదు. ముందు వెనకలు చూడకుండా కళ్ళుమూసుకుని శాత్రవసైన్యంలో చొరబడ్డాడు. శత్రు సైనికు లా అదను కనిపెట్టి ఒక్కుమ్మడిగా అతనిమీదికి ఉరికారు. అమరుకుడు వారిలో చాలామందిని హతమార్చి వేశాడు.

కాని ఆ సంకుల సమరంలో అతని శిరస్సుపై ఒక పెద్ద గదాఘాతం తగిలింది. ఆ ఆఘాతానికి తట్టుకోలేక అత డలాగే తన అశ్వంమీద కూల బడిపోయాడు.

అమరుకదేవుని కా తరవాత బాగా స్పృహ తప్పిపోయింది.

అది కనిపెట్టి మాళవసైన్యాధిపతు లతనికి సహాయం చెయ్యడం కోసం శాయశక్తులా ప్రయత్నించారు.

అమరుకదేవునికి మరి ఆనాటి అర్ధరాత్రి వరకు స్పృహకలగ లేదు. తిరిగి స్పృహ కలిగి కొంచెం కళ్ళు తెరిచి చూసేసరికి అతనికి తన పరిసరాలన్నీ అత్యద్భుతంగా కనిపించాయి. కొంతసేపటివరకు అత డది మరి ఒక లోకమేమో అని భ్రమపడ్డాడు. అతని కనతిదూరంలో ఒక సన్నని దీపం వెలుగుతూంది. చుట్టూ యుద్ధకోలాహలం కొంచెమైనా వినబడ లేదు. అంతా ప్రశాంతంగానే కనిపించింది. అత డొకమారు లేచి కూర్చుని నాలుగువైపులా పరకాయించి చూడాలని అనుకున్నాడు. కాని శరీరం స్వాధీనం కాలేదు. తన కేసి చూసుకొన్నాడు. ఒళ్ళంతా గాయాలే! కట్లే! అప్పటి కతనికి తన పరిస్థితి కొంతవరకు బోధపడింది.

9

అంతలో కింశుకప్రభ గుడ్డ నీరుగుక్కుకుని అతని కెదురుగా వచ్చి నిలబడింది. అమరుకు డామెవైపు చూచి క్షీణస్వరంతో ప్రశ్నించాడు:

"యుద్ధరంగంలోంచి నన్నిక్కడి కెవరు తీసుకు వచ్చారు! మన సైన్యా లేమైపోయాయి?"

కింశుకప్రభ గద్గదస్వరంతో సమాధానం ఇచ్చింది:

"తామ రణరంగంలో మూర్ఛపోయారు! దైవవశాత్తు అప్పటికి సూర్యాస్తమయ మయింది.

"మన సైన్యాధిపతులు మిమ్మల్ని భద్రంగా ఇక్కడికి తీసుకు వచ్చారు."

కింశుకప్రభ సంగ్రహంగా యుద్ధరంగంలో జరిగిన విశేషా లతనికి తెలియజేసింది. శత్రు మధ్యంలో చిక్కుపడి మూర్ఛపోయిన అమరుక దేవుని సంరక్షణ మాళవ సైనికులకు మొట్టమొదట దుష్కరంగానే తోచింది. అయినా అతికష్టంమీద వా రతని నెలాగో అలాగ సంరక్షించి సురక్షితంగా మాళవ సేనాస్కంధావారానికి జేర్చారు.

అటుపిమ్మట రెండుమూడు రోజులవరకు మాళవ విదర్భ సైన్యాల మధ్య ప్రచండయుద్ధం చెలరేగింది. అప్పటికి అమరుకదేవునికి కొంత స్వస్థత కలిగింది. కాని రాజ్యవర్ధను డతనిని తిరిగి యుద్ధరంగంలోనికి పోనీయలేదు. సంపూర్ణారోగ్యం కలిగేవరకు మహారాజు మరి యుద్ధరంగం వైపైనా చూడరాదని రాజవైద్యు లాదేశించారు. అమరుకుని కింకా పూర్ణారోగ్యం కలగలేదు. అందుచేత అత నిక రాజవైద్యుల ఆదేశం శిరసావహించక తప్ప లేదు.

అయినా అతడు యుద్ధపరిస్థితులన్నీ అతి జాగరూకతతో గమని స్తూనే ఉన్నాడు. అప్పటికి యుద్ధం ప్రారంభించి అయిదారు రోజు లయింది. క్రమక్రమంగా మాళవ సైన్యం ధైర్యోత్సాహాలు నీరసిం చాయి. మాళవ సైన్యాధిపతులందరు ఏదోవిధంగా సామరస్యమార్గం అవలంబించడమే మంచిదని మహారాజుతో విన్నవించారు. అమరుకుని కది మహావమానంగా తోచింది.

"ఈ పరిస్థితిలో సామరస్య పద్ధతి ఏదీ లేదు! విదర్భాధిపతి కేవలం పగతీర్చుకోవడానికే మనపై దండెత్తి వచ్చాడు. మనంచేసిన దానిలో క్షత్రియ ధర్మవిరుద్ధమయినది అణువంతయినా లేదు. ఇంతకీ మన తప్పే ముంది? సామరస్యమార్గం అవలంబించవలసినది వారే కాని మనం కాదు!"

మంత్రులకు, సైన్యాధిపతులకు అతని మాటలలోని ఔచిత్యం గోచరించకపోలేదు. మహామాత్యుడు రాజ్యవర్ధనుడుకూడా ఆ పరిస్థితిలో అంతకన్న చేయగలిగిందేమీ లేదని అంగీకరించాడు. దానితో సైన్యాధిపతులందరూ తలలువంచుకొని నిష్క్రమించారు.

తిరిగి మాళవ విదర్భ సైన్యాలమధ్య భీకర సమరం ప్రారంభమయింది. అమరుకుడనుక్షణము యుద్ధధోరణి జాగ్రత్తగా పరిశీలిస్తూనే ఉన్నాడు. ఆనాడు మాళవసైన్యం చెల్లాచెదరై తిరిగివచ్చింది. ఆ మరునాటితో మాళవసైన్యానికి సంపూర్ణ పరాజయం తప్పదని అందరూ నిరాశ చేసుకున్నారు.

అమరుకుడానాటి రాత్రి అంతా మేలుకొనే ఉన్నాడు. ఆ మరునాడవసరమైతే తానే యుద్ధరంగంలో కురికి వీరస్వర్గం చూరగొనాలని నిశ్చయించాడు.

అప్పటి కర్ధరాత్రి గడచింది. అమరుకుడు తన రాజప్రాసాదంలో పై అంతస్తులో కూర్చుని శత్రుసైనికుల గుడారాలవైపు చూస్తున్నాడు. దూరదూరంగా యుద్ధరంగంలో మరణ శయ్యలపైపడి దీనంగా ఆక్రోశించే సైనికుల దారుణ రోదన ధ్వను లతని కర్ణ కుహరాలలో మారుమోగాయి. ఆ ఆక్రందన ధ్వనులతో జంబుకాక్రందనాలు మరింత విజృంభించాయి. అతనికి జీవితం అంతా కేవలం బీభత్సమయంగా కనిపించింది. అత డా భయంకరార్తనాదాలన్నీ వింటూ కూర్చున్నాడు. ఒక మా రతని హృదయంలో, ప్రశాంతంగా కన్ను మూసిన లీలావతి ముఖం ప్రతిబింబించింది. అమరుకుని నేత్రాంతాలలో కన్నీటి బిందువులు నిలిచాయి.

ప్రపంచంలో అంతటా గాఢాంధకారం! అతని హృదయంలో అంతకన్నా గాఢాంధకారం! అమరుకుని హృదయంలో మళ్ళీ ఆందోళన ప్రారంభమయింది! కాని ఆ భయంకర పరిస్థితిలో అతని కేమీ తోచలేదు. ఆందోళనపూరితమై అలసి సొలసిన అతని హృదయంలో ఒక హెచ్చరిక గంభీరంగా మారుమోగింది. అత డది శ్రద్ధగా ఆలకించాడు:

"తత్త్వమసి!
తత్త్వమసి రాజన్!"
"రాజా! నీవా పరమాత్మ స్వరూపుడవు సుమా!
నీవాపరమాత్మ స్వరూపుడవు సుమా!"

ఆ హెచ్చరిక అర్థం అది! అతడు మళ్ళీ మళ్ళీ ఆ హెచ్చరిక విన్నాడు! అంతటి అర్ధరాత్రి సమయంలో ఆ హెచ్చరిక ఎక్కడి నించి బయలుదేరినదో అతని కంతుబట్టలేదు!

అతడు నాలుగు వైపులా గాలించి చూచాడు. దూర దూరంగా రాజ వీధిలోఅంతటా ఆ హెచ్చరిక మాటిమాటికీ అదే తీరులో ప్రతిధ్వనించింది! అనేక గాత్రా లేకమై ఒకే కంఠస్వరంతో ఉచ్చరించిన ట్లది మారు మోగింది!

భిక్షుకు లెవరో ఆ విధంగా గొంతెత్తి అరుస్తున్నారని అతని కను మానం వేసింది. కాని ఆ గంభీరనాదంలో అతని కెక్కడా యాచకదైన్యం గోచరించలేదు!

ఆ హెచ్చరిక వినగానే అతని హృదయంలో ఒక మహా సముద్ర మేదో ఉప్పొంగినట్లయింది. హఠాత్తుగా తన్నెవరో వెన్ను చరిచి మేలు కొలిపినటులు విచిత్రానుభూతి కలిగింది. క్రమక్రమంగా అతని హృద యంలో ఒక పెద్ద ఆరాటం ప్రారంభమయింది. కాని ఆ ఆరాటానికి గల మూలకారణ మేమో అతనికే తెలియలేదు!

ఆ హెచ్చరిక సవ్వడు లతని కేవో పూర్వజన్మలో పరిచితమయిన కంఠస్వరాలలాగే వినిపించాయి. కాని అతని కవి స్పష్టంగా గుర్తుకు రాలేదు! అమరుకు డలాగే ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నాడు. తెల్ల తెల్లవారే వేళ దగ్గిరపడింది. కాని అంధకారచ్ఛాయ లింకా బాగా విడిపోలేదు.

అంతలో నెమ్మది నెమ్మదిగా అడుగులు వేసుకుంటూ కింశుకప్రభ అతని దగ్గిరికి వచ్చి నిలబడింది. ఆమె అంచెల సవ్వడివిని అమరుకదేవు డామె వైపు చూచి నెమ్మదిగా ప్రశ్నించాడు:

"కింశుకప్రభా! ఆ హెచ్చరిక సవ్వడి విన్నావా? అదిగో విను!"

అతడు తిరిగి ఏకాగ్ర హృదయంతో ఆ సవ్వడి విన్నాడు. కింశుక ప్రభకు కూడా ఆ ధ్వని వినిపించింది.

"అవును! కాషాయాంబరధారు లయిన యతీశ్వరు లెవరో ఆ విధంగా హెచ్చరిస్తూ వెళ్ళిపోతున్నారు! అదుగో!"

కింశుకప్రభ వేలెత్తి వారివైపు చూపించింది. అమరుకుడు లేచి నిలబడి ఆ వైపుగా చూచాడు. మసక మసక చీకటిలో అతనికి వారి ముఖాలేవీ స్పష్టంగా కనిపించలేదు. కంఠధ్వనులు మాత్రం తిరిగీ గంభీరంగా మారుమోగాయి. వారొక గడియ వరకు నిర్విరామంగా అలాగే గొంతెత్తి హెచ్చరించారు. అంతలోనే ఒక వీధి మలుపులో పడి అదృశ్యులయినారు. అమరుకదేవు డెంతో ఆత్రంగా కింశుకప్రభ కేసి చూచాడు:

"వారి నందరినీ ఒక్కమారు కళ్ళారా చూడవలె నని ఉన్నది. వారికి నా విన్నపం తెలియజేసి తెల్లవారగానే ఒక్కమా రిక్కడికి తోడు కొని రాగలవా?"

ఆ ప్రార్థన విని కింశుకప్రభ ఆశ్చర్యపోయింది.

"దీని కంత ప్రాధేయపడవలసిం దేమి ఉంది? తమ సంకల్పం వినగానే వారంతట వారే ఇక్కడికి వస్తారు. తెల్లవారగానే వారినందరినీ తమ సన్నిధికి తీసుకు వస్తాను. సరికదా! ఇదిగో ఇప్పుడే వెళ్ళిపోతున్నాను."

ఆమె వెంటనే అక్కడి నుంచి వెళ్ళిపోయింది. క్రమక్రమంగా బాగా తెల్లవారింది. రణరంగంలో మళ్ళీ భయంకర భేరీ నినాదా లొక్కొక్కటిగా మారుమోగాయి. అది విని అమరుకు డొక ప్రతిజ్ఞ పట్టాడు:

"ఆ యతీశ్వరుల దర్శనం చేసి వెంటనే రణరంగానికి వెళ్ళిపోతాను! ఈనాటితో ఈ మహాసంగ్రామం అటో ఇటో తేలిపోతుంది! అంతే!"

క్రమక్రమంగా యుద్ధభేరీ ధ్వని భూనభోంతరాళాలు దద్దరిల్లేట ట్లతి బీభత్సంగా మారుమోగింది!

10

ప్రాతఃకాల సూర్యోదయ కాంతి మాళవ రాజధాని అంతటా బంగారు రంగవల్లులు తీర్చి దిద్దింది. దూర దూరంగా మారుమోగే రణభేరీధ్వని క్రమ క్రమంగా నగర సింహద్వారం సమీపించింది.

అమరుకదేవుడు యోధవేషం ధరించి, ఏ క్షణంలోనైనా యుద్ధ రంగంలో దురకడానికి సిద్ధంగా నిలబడ్డాడు. కొలువుకూటంలో ప్రవేశించి, వేగులవారు చెప్పిన యుద్ధవార్త లొకటొకటే శ్రద్ధగా ఆలకించాడు. అతని శరీరంమీది రణవ్రణా లింకా కళుకు కళుకుమని వేధిస్తూనే ఉన్నాయి. కాని యుద్ధ వ్యగ్రమైన అతని హృదయంలో ఆ వేదనే స్ఫురించ లేదు!

అనుక్షణమూ వేగులవా రతని సన్నిధికివచ్చి మాళవసైన్యాల జయాప జయాలు నివేదిస్తూనే ఉన్నారు. ఒకమారు మాళవసైనికులు శత్రు సైనికులను రాజధాని పొలిమేరవరకు తరిమివేశారు! ఇంకొకమారు విదర్భ సైనికు లొక్కుమ్మడిగా శత్రుసైన్యం అంతా మాళవ రాజధాని సింహ ద్వారంవరకు నెట్టివేశారు. ఇంకొక క్షణంలో శత్రుసైన్యం మాళవ రాజ ధానిలో ప్రవేశించవలసిందే! కాని అంతలోనే మాళవ సైనికులు తమ ప్రాణా లెదురొడ్డి శత్రుసైన్యాని కడ్డకట్టగా నిలుచున్నారు!

ఇక ఆలస్యం చెయ్యకుండా వెనువెంటనే యుద్ధరంగంలో దురికి తన సేనానాయకులకు, సైనికులకు ప్రోత్సాహం కలిగించాలని అమరుక దేవు డనుక్షణమూ ఉవ్విళ్లూరుతూనే ఉన్నాడు. అయితే ఒక్కమారు యతీశ్వరుల సందర్శనానందము, వారి ఆశీర్వచన భాగ్యము పొంది ఉత్తర క్షణంలో కళ్ళు మూసుకొని రణరంగంలో దురకాలని అతని సంకల్పం!

యతీశ్వరుల నందరినీ వెంటబెట్టుకుని ఒకక్షణంలోనే తిరిగి వస్తానని చెప్పి వెళ్ళిన కింశుకప్రభ ఇంకా అతని సన్నిధికి రాలేదు. అత డామె రాకకోసం ఎంతో ఆత్రంగా ఎదురు చూస్తూ నిలుచున్నాడు. అంతలో రాజ్యవర్ధను డతి వినయంగా అతని సన్నిధికి వచ్చి నిలబడ్డాడు:

“మహాప్రభూ! శత్రు సైనికులు నగరద్వారం సమీపించారు! ఘోరంగా పోరాడుతున్నారు. అయినా మన సైన్య మేమీ తీసిపోలేదు.

చిట్ట చివరికి జయలక్ష్మి మనదే! కనుక తా మిక స్వయంగా యుద్ధ రంగంలో దురకవలసిన అవసరం నాకేమీ కనిపించడంలేదు! అదీగాక తమ రింకా కొంచెం విశ్రమించడం అవసరమని రాజ వైద్యులు విన్నవిస్తూనే ఉన్నారు! ఆపైన తమ చిత్తం!"

ఉసూరుమని మహారా జొక నిట్టూర్పు విడిచిపెట్టాడు. అతని సంకల్పం ఆ క్షణానికి కొంతవరకు మారిందని మహామాత్యుడు గ్రహించు కొన్నాడు. మారు మాటాడకుండా నెమ్మదిగా అక్కడినించి వెళ్ళి పోయాడు.

మహారాజు స్వయంగా యుద్ధ రంగంలో దురకడం మహామాత్యునికి మొట్ట మొదటినించి ఇష్టంలేదు. ఇప్పు డది మరింత బలపడింది. రాజ్య వర్ధను డేదో మిష పెట్టి మహారాజు స్వయంగా యుద్ధ రంగంలో దురక కుండా అడుగడుగునా అడ్డు తగులుతూనే ఉన్నాడు!

మొట్టమొదట అమరుకదేవు డది ఆత్మక్షేమంకోసమే జరిగిందని అనుకోకపోలేదు. కాని క్రమక్రమంగా ఆ విషయంలో అతనికేదో సందేహం పట్టుకుని పీడించింది. రాజ్యవర్ధను డిటీవల మంత్ర తంత్ర శాస్త్రజ్ఞులతో జేరి మంతనా లారంభించాడు. అది చూచాయగా అమరుక దేవుని చెవిని పడింది.

అదికూడా తన క్షేమారోగ్యాల కోసమే అయి ఉండవచ్చునని అమరుకదేవు డొకప్పు డనుకున్నాడు. కాని ఆ విషయంలో ఇప్పు డతని కేదో పెద్ద అనుమానమే కలిగింది. అదే ఆలోచిస్తూ అత డొక క్షణం సేపలాగే నిలుచున్నాడు.

మళ్ళీ యుద్ధభేరీ భైరవధ్వని గంభీరంగా అతని కర్ణకుహరాలలో మారు మోగింది. అత డిక కింశుకప్రభకోసం ఎదురు తెన్నులు చూస్తూ నిలబడలేక పోయాడు. వెంటనే రణరంగానికి బయలుదేరి వెళ్ళిపోవాలని అనుకొన్నాడు. అంతలో కింశుకప్రభ తొందర తొందరగా అతని సన్ని ధికి వచ్చి విన్నవించింది:

"మహాప్రభూ! నావల్ల కొంచెం విలంబనమే జరిగింది. మన్నిం

చండి! ఆ యతీశ్వరులను వెదికి పట్టుకోవడం కొంచెం కష్టమే అయింది. చిట్టచివరి కిలాగో అలాగ వెదికి పట్టుకున్నాను. వారంతా ఇప్పుడే తమ కొలువుకూటానికి విచ్చేయనున్నారు.''

యతీశ్వరులంతా అక్కడికి రాగానే కింశుకప్రభ వారికి సవినయంగా నమస్కరించింది. ఎంతో మర్యాదచేసి ఆయా సుఖాసనాలపై కూర్చోవలిసిందని ప్రార్థించింది. అమరుకదేవు డత్యంత భక్తిభావంతో వారందరికీ సాష్టాంగ నమస్కారాలు చేసి సవినయంగా చేతులు జోడించి నిలబడ్డాడు. కింశుకప్రభ అతని భక్తిప్రపత్తులు చూచి మొట్టమొదట కొంచెం ఆశ్చర్యపడుతూ నెమ్మదిగా అంతఃపురంలోనికి వెళ్ళిపోయింది.

యతీశ్వరు లెవ్వరూ తమ కేర్పరచిన సుఖాసనాలపై కూర్చోలేదు. అలాగే నిలబడి నిశ్చలదృష్టితో అమరుకుని ముఖవైఖరి పరిశీలించారు:

''తత్త్వమసి!

తత్త్వమసి! రాజన్!''

అందరూ ఒకే గొంతుతో నాలుగైదు మారు లెలుగెత్తి ఘోషించారు! ఆ ఘోష అమరుకదేవుని హృదయ కుహరంలో ప్రళయసాగర ఘోషే రేకెత్తించింది!

అమరుకదేవుడు వారందరి ముఖాలూ అతి జాగరూకతతో పరిశీలిస్తూ నిలబడ్డాడు. అతని హృదయంలో మళ్లీ ఒక పెద్ద మథన ప్రారంభించింది! అందరూ అతని నుద్దేశించి ''రాజా! నీ వా పరమాత్మ స్వరూపుడవే సుమా!'' అని ఎలుగెత్తి హెచ్చరించారు!

''నే నెవరిని? నే నెవరిని? నే నమరుకదేవుడను కానా? కాకపోతే నా నిజస్వరూపమేమో! నే నా పరమాత్మస్వరూపుడనా? ఇది నిజమేనా? నే నమరుకుడను కానే కానా? అయితే నే నెవరిని? నే నెవరిని?''

అతని హృదయంలోని మథన క్షణక్షణానికీ ఆ విధంగా పెచ్చుపెరిగింది! మరికొంతసేపటి కమరుకదేవుని కేదో హఠాత్తుగా స్ఫురణకు వచ్చింది. ఇంకా కొంత సేపటి కతని హృదయంలో పూర్వవృత్తాంతం అంతా ఒక మెరుపులా మెరిసింది!

ఆ క్షణంవరకు అతని హృదయంలో ఉవ్వెత్తుగా పెరిగిన సందేహ తరంగాలన్నీ పూర్తిగా అంతరించాయి. పెదవులపై చిరునవ్వులు పువ్వులు పూశాయి.

"తత్త్వమసి!
తత్త్వమసి! రాజన్!"

మళ్ళీ వారందరి కంఠాలూ ఒక్కుమ్మడిగా మారుమోగాయి. వెంటనే ఆ యతీశ్వరులందరూ అమరుకదేవుని పాదాలకు ప్రణమిల్లి జయ జయ ధ్వనాలు చేశారు. అమరుకదేవుని పెదవులపై చిరునవ్వలాగే ఆరని తారకలా మెరిసింది. క్రమ క్రమంగా ఆ పూర్వస్మృతి అంతా అతని మనోనేత్రాల కెదురుగా సాక్షాత్కరించింది!

11

ఆచార్యశంకరుడు పద్మపాదాది శిష్యులతో కలిసి మాహిష్మతీనగరంలో మండనమిశ్రుని గృహ ప్రాంగణంలో అడుగు పెట్టాడు.

మండన మిశ్రుడు పూర్వ మీమాంసాశాస్త్రవేత్త. మహా విద్వాంసుడు. ప్రపంచలీల యావత్తూ కర్మాధీనమే అని అతని మతం. పూర్వ మీమాంసా శాస్త్ర సిద్ధాంతంకూడా అదే. యజ్ఞయాగాది కర్మలు, నిత్య నైమిత్తిక కర్మలు, పుణ్యకర్మలు ఆచరించేవారికి స్వర్గాదిలోకాలు కరతలామలకాలనీ, ఆ కర్మలే సర్వ శ్రేయోదాయకాలనీ ఆశాస్త్ర సిద్ధాంతం.

ఆచార్యశంకరుడు తన ఆసేతు హిమాచల యాత్రలో మీమాంసా వేత్త మండనమిశ్రుని విఖ్యాతకీర్తి విన్నాడు. తన శిష్యబృందంతో కలిసి స్వయంగా ఆ మహా విద్వాంసుని గృహాంగణంలో నిలుచున్నాడు.

మండనమిశ్రు డంతకు పూర్వమే ఆచార్యశంకరుని అద్వైత వేదాంత వాదం కొంతవరకు కర్ణాకర్ణిగా విన్నాడు. స్వయంగా అంతటి ఆచార్యశంకరుడే తన కతిథి దేవుడై అవతరించాడని విని ఎంతైనా సంతో

పించాడు. యతీశ్వర మర్యాదా గౌరవాదరాలతో ఆచార్యశంకరుని తోబా టతిథులందరినీ తన భవంతి కాహ్వానించాడు.

శంకరుని అద్వైత వేదాంత వాదానికీ, పూర్వమీమాంసా సిద్ధాంతానికి కొన్ని ముఖ్యమైన వివాద విషయాలున్నాయనీ, ఆ వివాదదృష్టితోనే ఆచార్య డతిథిగా విచ్చేశాడనీ మండనమిశ్రుడు గ్రహించుకొన్నాడు. తన కింతకాలాని కాచార్య శంకరుని వంటి మహాపురుషునితో వాదించే భాగ్యం కలిగిందని మండనమిశ్రు డుప్పొంగిపోయాడు. తన పూర్వమీమాంసా సిద్ధాంతం ఇక ఆనాటినుంచి విద్వాంసులందరికి శిరోధార్యం కాగలదని ఆనందించాడు.

ఆ సమయంలో మండనమిశ్రుని ధర్మపత్ని ఉభయభారతి అతని దగ్గిరకి వచ్చి నెమ్మదిగా చెవిలో చెప్పింది:

"మీరేమో మీ శాస్త్రవాద బలంతో ఆచార్య శంకరుల నోడించాలని ఉవ్విళ్లూరుతున్నారు! కాని నా కా తేజోమూర్తిని సందర్శిస్తే అంతటి ధైర్యం కలగడంలేదు! ఒకవేళ మీరే ఆ వాదంలో పరాజితులై పోతే?"

మండనమిశ్రు డొక క్షణకాలం తన భార్యవైపు చూచాడు:

"ఒకవేళ నేనే కనక ఆ వివాదంలో పరాజయం పొందితే అద్వైత వేదాంత మార్గమే సర్వులకు శిరోధార్య మన్నమాట! వెంటనే సన్యసించి నే నాయన కంతేవాసినై వెళ్ళిపోతాను! అంతే! దీని కిక తిరుగులేదు!"

ఆ మాట విని ఉభయభారతి బాగా భయపడింది. అయినా పైపై కొక చిరునవ్వు నవ్వింది:

"ఒకవేళ ఆచార్య శంకరులే పరాజితులై పోతేనో?"

"ఆయన తమ సన్యాసాశ్రమం విసర్జించి తిరిగీ పూర్వమీమాంసా కర్మమార్గం చేపట్టి తీరవలసిందే!"

"కానీయండి! ఇంతకీ ఏమి జరగవలసి ఉందో, అదే జరుగుతుంది! బుద్ధిః కర్మానుసారిణీ!"

ఉభయభారతి ఊసూరుమని ఒక వేడి నిట్టూర్పు విడిచిపెట్టింది. మండనమిశ్రుడు మహా విద్వాంసుడు. అంతేకాక మహా సాహసి. ఇది శాస్త్ర సమ్మతమైన మార్గం అని నమ్మిక కలిగితే వెంటనే ఆ మార్గం అనుసరించడాని కాయన వెనకంజ వెయ్యడు! మాటలకు, చేతలకు మధ్య లేశమైనా విభేదం అంగీకరించని కర్మనిష్ఠుడు!

ఉభయభారతి ఆయన సన్నిధిని సర్వశాస్త్రాలు, షడ్దర్శనాలు అధ్యయనం చేసింది. మహా విద్వాంసురాలని అందరిచేతా మన్ననలందుకొన్నది. అంతటి విద్వాంసురాలే భర్త కిప్పు డొక మహావేత్తమూలాన పరాజయం రానున్నదని భయపడింది. కాని మండనమిశ్రు డటువంటి పరాజయభయ మేమీ లేదనీ, ఆచార్య శంకరుడే పరాజయం పొందగలడనీ అభయహస్తమిచ్చాడు.

శంకరాచార్య, మండన మిశ్రుల మధ్య శాస్త్రచర్చ జరగనున్నదని విని మాహిష్మతీనగర విద్వాంసులంతా మండనమిశ్రుని భవంతిలో గుమిగూడారు. మధ్యాహ్నం రెండు యామాలవేళ దాటి కొంచెం చల్లబడగానే శాస్త్ర చర్చ ప్రారంభమయింది. ఆచార్య శంకరుని ప్రియాంతేవాసి పద్మపాదాచార్యుడు, ఉభయభారతి, మరికొందరు శాస్త్రవేత్తలూ వారిద్దరి వాదోపవాదాలూ శ్రద్ధగా ఆలకిస్తూ మధ్యస్థ ధర్మం నిర్వహించారు. మొట్టమొదట ఛలోక్తులతోను, చమత్కారములతోను ప్రారంభమైన శాస్త్రచర్చ క్రమక్రమంగా గహనాతిగహనమైన శాస్త్ర విషయాలలోకి వెళ్ళిపోయింది. ఆచార్య శంకరు డత్యంత ప్రసన్నవదనంతో శాస్త్రచర్చ సాగించాడు. ఆయనముఖంలో లవలేశమైనా విజిగీషాభావం గోచరించలేదు! మండనమిశ్రు డా మహాపురుషుని సౌజన్యము, సౌహార్దము, సత్యనిష్ఠ చూచి నిర్ఘాంతపోయాడు! అత డింతకు పూర్వం ఎన్నెన్నో వాదోపవాదాలు సాగించాడు. ఎందరెందరో విద్వాంసులతో వాదించాడు. ఆ విద్వాంసులలో ఎంతసేపూ ఎదటివారిని ఓడించాలన్న తహతహేగాని, సరియైన సత్యనిష్ఠ కనబడలేదు! ఆచార్య శంకరుని ధోరణి దానికి కేవలం విభిన్నంగా కనిపించింది!

ఇంచుమించుగా సాయంకాలం గోధూళి వేళ వరకు శాస్త్రచర్చ

కొనసాగింది. అంతవరకు మండనమిశ్రుడు తన శాస్త్ర పాండిత్యంతో స్వయంగా ఆచార్య శంకరుని మన్ననలే అందుకొన్నాడు! కాని క్రమ క్రమంగా మండనమిశ్ర పండితుని వాదబలం క్షీణించింది. చిట్టచివర ఉభయభారతితో సహా అందరూ ఆచార్య శంకరుని వాదమే వేదశాస్త్ర సమ్మతమని అంగీకరించారు. కాని మండనమిశ్రు డెక్కడా చలించలేదు! వెనువెంటనే సన్యాసాశ్రమం స్వీకరిస్తున్నానని సదస్యులందరికీ తన అచం చల సంకల్పం తెలియజేశాడు!

అంతలో ఉభయభారతి లేచి నిలబడి ఆచార్య శంకరునికి, మధ్యస్థు లకు సవినయంగా నమస్కరించి విన్నవించింది:

"నాదొక్క మనవి! ధర్మపత్ని పురుషుని కర్ధాంగి అని మన శాస్త్ర వేత్త లుద్ఘోషిస్తున్నారు. అందుచేత నన్ను కూడా శాస్త్రవాదంలో జయించే వరకు ఈ విజయం సంపూర్ణ విజయం కాజాలదని మనవి! ఆపైన తమ చిత్తం!"

ఆమెవాదం విని ఆచార్య శంకరుడే ఔనౌనన్న ట్లలవోకగా శిరఃకంపం చేశాడు. ఆయనే ఔనని అంగీకరించినప్పు డిక మధ్య విద్వాం సుల కడ్డుచెప్పడానికి మనసొప్పలేదు. అదీగాక వారికికూడా ఆమె ఆశంక న్యాయ్యమేనని తోచింది. మండనమిశ్రుడు మరి సమాధానం చెప్పలేక తల వంచుకొని కూర్చున్నాడు.

మళ్ళీ ఉభయ భారతీ శంకరాచార్యుల మధ్య శాస్త్రవివాదం చెల రేగింది.

ఆమె మండనమిశ్రుడు తొక్కిచూడని నూతన మార్గాలలో మీమాంసా శాస్త్రచర్చ ప్రారంభించింది. క్రమక్రమంగా ఆ చర్చ అనేక శాస్త్ర సంప్రదాయ మార్గాలలో కొనసాగింది. మరి కొంతసేపటి కది గృహస్థధర్మం మీదికి తిరిగింది.

ఉభయ భారతి కంతవరకు ఆచార్య శంకరుని పరాజయం సాధ్యం కాలేదు! ఆచార్య శంకరుడు భారత వర్షంలో అంతటా దిగ్విజయ యాత్ర చేసి అద్వైత మత ప్రతిష్ఠాపనాచార్యుడని ప్రసిద్ధి వహించాడు. మండన

మిశ్రుని వంటి మహా విద్వాంసునికే ఆచార్య శంకరుని పరాజయం సాధ్యం కాకపోతే ఇక ఉభయభారతి మాత్ర మేమి చెయ్యగలదు?

కొంతసేపటికి కామె కొక ఉపాయం తట్టింది. ఆలోచించి ఆలోచించి తన వాదోపవాద ధూళిలో కామశాస్త్ర ప్రస్తావన చొప్పించి దానిపై ఒక వివాదం లేవదీసింది. ఆ వివాదానికి సమాధానం ఇస్తే ఆచార్య శంకరు డాజన్మ బ్రహ్మచారి అన్న ప్రతిష్ఠకే భంగం కలుగుతుంది!

సమాధానమే ఇవ్వకపోతే మధ్యస్థ విద్వాంసు లాచార్యు డా వాదంలో ఓడిపోయినట్లే నిర్ణయిస్తారు! ఆ విషమసంధిలో ఆచార్య శంకరుడు కేవలం మౌనం వహించి మాట్లాడ కూరుకున్నాడు. మధ్యస్థ విద్వాంసుల కేమీ పాలు పోలేదు. వారిలో వారు కొంతసేపు గుసగుస లాడుకొన్నారు.

అది కేవలం గృహస్థ ధర్మానికి సంబంధించిన ప్రశ్న. ఆచార్యు డాజన్మ బ్రహ్మచారి. అందుచేతనే ఆచార్యుని పరాజయం నిర్ణయించడానికి మధ్యవర్తు లంగీకరించలేదు. అయితే ఆరుమాసాల వ్యవధిలోనైనా ఆచార్యు డుభయభారతి ప్రశ్నకు సమాధానం చెప్పాలని అందరూ ఏకగ్రీవంగా నిర్ణయించారు. ఆచార్యుడు పరశరీరప్రవేశవిద్యావేత్త. ఆ విధంగా కొంత అనుభూతిపొంది, ఉభయభారతి ప్రశ్న కుచితమయిన సమాధానం ఇస్తే తన బ్రహ్మచర్య నిష్ఠకే లోపమూ రాదు. ఆ క్షణంలో ఆచార్య శంకరుని కదే సముచితమయిన మార్గమని స్ఫురించింది.

అంతటితో ఆ వాదోపవాదా లలాగే నిలిచిపోయాయి. తాత్కాలికంగానైనా మండనమిశ్రునికి సన్యాసయోగం తప్పించినందు కుభయభారతి నందరూ అభినందించారు. ఆచార్యుడు పద్మపాదాది శిష్యులతో కలిసి తిరిగే దిగ్విజయ యాత్ర కుపక్రమించాడు. ఆరుమాసాల అవధికి పూర్వమే మళ్ళీ మాహిష్మతీ నగరం చేరుకోగలనని మండన మిశ్రునికి వాగ్దానం చేశాడు.

"ఆచార్యపాదులు సర్వజ్ఞులు! అంతటి మహామేధావికి తుచ్ఛమయిన కామశాస్త్ర రహస్యం ఒక లెక్కా! అయితే కేవలం లోకధర్మసంగ్రహం కోసమే ఆచార్యు లీ మార్గం అవలంబించి ఉండవచ్చును!"

పద్మపాదాది శిష్యులందరూ ఆచార్యుని సంకల్పాని కా విధంగా భాష్యాలు రచించుకొన్నారు. మారు మాటాడక ఆచార్యుని అడుగు జాడలలో పడి నడిచి వెళ్ళిపోయారు.

పది పదిహేను రోజులలో వారందరూ మాళవరాజ్య సమీపారణ్యం చేరుకొన్నారు.

ఆచార్యుని కా ప్రాంతంలో సింహం పంజాదెబ్బతో నిర్జీవ మైపోయిన అమరుక భూపతి శరీరం కనిపించింది. పర శరీర విద్యా ప్రభావం వినియోగించి వెంటనే శంకరుడా శరీరంలో ప్రవేశించాడు. తన శరీరం ఒక గుహలో ఉంచి జాగ్రత్తగా సంరక్షించ వలసిందని శిష్యులందరికీ ఆజ్ఞాపించాడు. ఆ శరీరాని కేదైనా మహా ప్రమాదం ఏర్పడితే వెంటనే తన కా విషయం తెలియ జెయ్యవలసిందని పద్మపాదుని కతి రహస్యంగా ఆదేశించాడు. అటుపిమ్మట అమరుకదేవుని శరీరానుభూతిలో లీనమై మూర్ఛలో మునిగిపోయాడు. క్రమక్రమంగా మహాభోగి అయిన అమరుక దేవుని అంతఃపురంలో ప్రవేశించి కామకళా రహస్యాలన్నీ అవలీలగా అవగాహన చేసుకొన్నాడు.

12

అమరుకదేవుని శరీరంలో నిలిచిన ఆచార్య శంకరుని హృదయంలో పూర్వస్మృతులన్నీ ఆ విధంగా క్రమక్రమంగా ఒకటొకటిగా పురివిప్పి నృత్యం చేశాయి.

"కొంతకాలంపాటీ శరీరంలో నివసించినంత మాత్రాన నాకే ఇంతటి విస్మృతి విభ్రాంతులు కలిగాయే! ఇక సాధారణ సంసారులకు శరీరాత్మ భ్రాంతి కలగడంలో ఆశ్చర్యమేమి ఉంది!"

శంకరాచార్యుడు కొంతసే పలాగే ఆశ్చర్యముద్రలో మునిగిపోయాడు.

క్రమంగా ఆచార్య శంకరునికి అమరుకదేవుని అంతఃపురాంగనలు, వారితో కలిసి మెలిసి తా ననుభవించిన మహాభోగాలు, కింశుక ప్రభ

గాఢానురాగము, ఆమె నృత్య హేలావిలాసాలు మొదలైనవన్నీ స్ఫురణకు వచ్చాయి. అంతలోనే "ఆ భోగా లనుభవించిన వ్యక్తి వేరు! నేను వేరు! నేను కేవలం అజరామరమైన పరమాత్మ మూర్తిని! నే నా వ్యక్తిని కాదు!" అన్న స్ఫురణ కలిగింది. ఇంకొక క్షణంలో "అందరూ పరమాత్మ స్వరూపులే! కేవలం నా స్వరూపులే! పరమార్థ దృష్టిలో పరిశీలిస్తే నాకు, ఆ అంతఃపురాంగనలకు భేదమేమీ లేదు! లేదు!" అని స్ఫురించింది. ఆచార్య దేవుని హృదయంలో వా రందరిపైన అపారమైన కరుణా వాహిని వెల్లివిరిసింది. అంతేకాదు: ఆ క్షణంలో చరాచర ప్రపంచం అంతటిమీదా ఆచార్యుని అపార కరుణావాహిని జాలువారింది. తన చల్లని అద్వైతామృత దృష్టితో ప్రపంచంలో ప్రాణు లందరికీ ఇంత విజ్ఞాన భిక్ష పెట్టిన వారందరి హృదయవేదనా జ్వాలలు ఒక్కమారుగా చల్లార్చివేయాలని ఒక మహా సంకల్పం కలిగింది. ఆ భావనతో ఆచార్య శంకరుని చెక్కిళ్ళపై కన్నీటి బిందువులే జాలువారాయి.

అంతలో రాజ్యవర్ధను డక్కడికి వచ్చాడు:

"మహాప్రభూ! యుద్ధంలో మనకే దిగ్విజయ సూచనలు గోచరిస్తున్నాయి. శత్రువులందరు చెల్లాచెదరై పారిపోతున్నారు! తమ కిక ఈ యోధవేషం అనవసరం!"

రాజ్యవర్ధను డలాగే నిలుచున్నాడు.

"మీ వంటి మహామాత్యు లుండగా నాకేమి కొదవ? స్వయంగా మీరే ఇక ఈ రాజ్య సంరక్షణ భారం వహించండి. నా కింకా పూర్తిగా స్వస్థత కలుగలేదు. మన సైన్య సన్నాహభారం కూడా ఇక మీరే వహించండి!"

దానితో తన సంకల్పం పూర్తిగా నెరవేరిన దని రాజ్యవర్ధను డనుకొన్నాడు. ద్విగుణీకృత ధైర్యంతో తిరిగీ యుద్ధ వ్యూహ సన్నాహా లారంభించాడు.

ఆచార్యు డొకమారు మాళవ రాజధానీ నగరంవైపు, అంతఃపురం వైపు చూచాడు. ఒక్క నిట్టూర్పు విడిచిపెట్టాడు. తిరిగి తన పూర్వ దేహంలో ప్రవేశించవలెనని సంకల్పించాడు.

ఆచార్య శంకరుని దగ్గర సెలవు తీసుకొన్న యతీశ్వరు లంతకు పూర్వమే మాళవారణ్యానికి ప్రయాణమైనారు.

వా రరణ్యంలో ప్రవేశించేసరికి, పర్వతగుహలో ఆచార్య శంకరుని శరీరం భద్రంగా సంరక్షిస్తున్న యతీశ్వరు డొకడు తొందర తొందరగా వారి సన్నిధికి వచ్చాడు:

"మాళవ రాజాధికారులు కొందరు గురుపాదుల శరీరానికి బలాత్కారంగా దహన సంస్కారం చేస్తున్నారు! రండి! రండి! గురుదేవుని శరీరం చితిపాలుకాకుండా సంరక్షించండి!"

అది వినగానే పద్మపాదాది శిష్యులంతా పర్వతగుహ దగ్గరికి పరుగులు పెట్టారు. ఆ పైన మరి ఆచార్య శరీరానికి దహనసంస్కారం జరగకుండా, సరిగా సమయంలో అడ్డుపడ్డారు. పద్మపాదుడు మాళవ రాజాధికారు లెవరూ ఆ గుహ సమీపానికి కూడా రావడానికి వీలులేదని గట్టిగా కట్టడిచేశాడు. మాళవాధికారు లిక గత్యంతరంలేక తలలు వంచుకుని తిరిగి వెళ్ళిపోయారు.

పద్మపాదునికి మాళవ రాజాధికారుల చర్యల కంతరార్థం అంతా విస్పష్టంగా బోధపడింది. రాజ్యవర్ధనుడు కొంతమంది మంత్ర తంత్ర శాస్త్రజ్ఞులతో సంప్రదించి అమరుకదేవుని శరీరంలో పరశరీర ప్రవేశ విద్యావేత్త ఎవరో ప్రవేశించి ఉండవచ్చునని గ్రహించాడు. రాజ్య సంరక్షణ కే విధంగానైనా అమరుకదేవుని జీవితం అత్యవసరమని అతనికి స్ఫురించింది. వెంటనే మాళవరాజ్య పరిసరాలలో ఉన్న మృతశరీరాలన్నిటికి దహనసంస్కారం చేసి తీరాలని ఆజ్ఞాపించాడు. గుప్తంగా సంరక్షించిన మృతశరీరాలు కూడా కనిపెట్టి బలాత్కారంగానైనా అవి దహించి వెయ్యవలసిందే అని గట్టిగా కట్టడిచేశాడు. అందువల్లనే యతీశ్వరు లక్కడలేని అదను కనిపెట్టి రాజాధికారు లాచార్యుని శరీరం బలాత్కారంగా దహించి వెయ్యాలని సంకల్పించారు. కాని, తరుణంలో అది చూచిన పద్మపాదాది శిష్యులు రాజాధికారుల ఆటలు సాగనీయలేదు. వా రంతకుపూర్వమే అమరుక శరీరంలో ప్రవేశించిన ఆచార్యుని కాత్మ విస్మృతి కలిగి ఉండవచ్చునని భయపడ్డారు. రాజధానీ నగరంలో ప్రవేశించి వారందరూ ఉచ్చైస్స్వరాలతో హెచ్చరిక లుచ్చరించడానికి అసలు

కారణం అదే! కాని వా రెంత జాగరూకత వహించినా చిట్టచివరి కాచార్యుని శిరోభాగం కొంతవరకు అగ్నిజ్వాల కాహుతి కాక తప్పలేదు! పద్మపాదాది శిష్యు లా అగ్నిజ్వాలలు చల్లార్చి ఆచార్యుని శిరోభాగానికి శాయశక్తులా చికిత్సలు చేశారు. ఆచార్యుని పార్శ్వంలో నిలిచి అత్యంత భక్తిభావంతో అగ్నిసూక్త పారాయణ ప్రారంభించారు. కొంతసేపటి కాచార్యుని శరీరంలో తిరిగి దివ్య చైతన్య జ్వాల వికసించింది.

మరి కొంతసేపటి కాచార్యుని ముఖంలో చిరునవ్వుదయించింది! శిష్యు లది చూచి అత్యంత భక్తిభావంతో ఆచార్యునికి జయజయధ్వానాలు చేశారు.

ఆచార్య శంకరుడు నెమ్మదిగా కళ్ళు తెరిచి నాలుగువైపులా పరిశీలించి చూచాడు. పద్మపాదాది యతీశ్వరులందరూ తిరిగీ జయజయధ్వానాలు చేశారు.

కాని ఆచార్యుని శిరోవేదన వేయి శూలాలై వేధించింది. ఆ వేదనానుభూతి పొందిన ఆ అద్వైతాచార్యుని హృదయంలో విశాల ప్రపంచ ప్రాణికోటి వేదన మరింత తీవ్రంగా వేధించింది. ఆ ప్రాణు లందరిమీదా ఆచార్యుని అపార కారుణ్యదృష్టి ప్రసరించింది. మండన మిశ్రునికే కాక ప్రపంచ ప్రాణు లందరికీ తన అద్వైతామృతం చవిచూపించాలనీ, వారినందరినీ సంసార జటిల దుఃఖాల సుడిగుండాల లోంచి తరింపజేయాలనీ ఆ మహా పురుషుని కొక దివ్య సంకల్పం కలిగింది.

ఆచార్యు డిక తన శిరోవేదన లక్ష్యపెట్టనే లేదు! వెనువెంటనే లేచి మాహిష్మతీ నగరానికి బయలుదేరాలని సంకల్పించాడు. పద్మపాదు డది గ్రహించి ఆచార్యునికి తన చేయి అందిచ్చాడు. అతని భుజంమీద చేయివేసి ఆచార్యుడు నెమ్మదిగా లేచి నిలుచున్నాడు. వారందరు వెంటనే మాహిష్మతికి ప్రయాణమయ్యారు. ప్రపంచ ప్రాణి సముద్ధరణ దృష్టితో తన శరీర స్వస్థత లవలేశమైనా గమనించకుండా బయలుదేరిన ఆచార్యునివైపు చూడగానే పద్మపాదాది శిష్యుల నేత్రాలలో బాష్పమాలికలు తోరణాలై నిలిచాయి!

వారందరు ముక్త కంఠాలతో మళ్ళీ జయజయధ్వానాలు చేశారు. ఆ ధ్వను లా గుహాముఖంలో మరింత గంభీరంగా మారుమోగాయి!